

AKADEMİAR DERGİSİ

YIL: 2017 (Haziran)-SAYI: 2 - s. 157-225

■
**HOCA AHMED YESEVÎ İRFÂNINDA
AŞK YOLUNDA / KAPISINDA ÂŞIK**

The Lover On The Door / Way Of Love According To Hoca Ahmed Yesevi's Wisdom

Prof. Dr.

BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

ÖZET

Âşıkların efendisi Hoca Ahmed Yesevî, mısralarında aslında hayatı özetlemektedir. Onun en büyük korkusu insanoğlunun dünyayı masum bulup, onun tuzaklarına düşmesidir. Nihayetinde bir gün cân ve ten, Sahibi'ne, emanet alındığı gibi teslim edilecektir. Büyük Ceza Günü, her âdemoğlu için hem bir ibret ve hem bir devlettir.

Yesevî, her biri bir hikmet pınarı olan mısralarında kaybedenlerden dünyadaki bilgili câhiller olarak bahseder. Bunlar, aşktan ve aşkullahtan nasiplenmemiş gâfillerdir. Kulluğun manevî lezzet ve nefasetinden mahrum kalan bu gafil grup iki dünyada nasipsizdir.

Ebedî hayat, Sonsuz Olan, Her Dâim Diri Olan, Hayy ve Âhir Olan Âlemlerin Rabb'inden daha güzel bir menzil mi vardır? Gelmiş geçmiş bütün âşıkların maksadı Hakk'ı temaşadır. Bu şerefle müşerref olmaktan daha büyük bir devlet mi vardır? Sonsuz saadet, o devlete nâil olan âşıklarıdır.

Anahtar kavramlar: Hoca Ahmed Yesevî, irfan, aşk, âşik

ABSTRACT

Hoca Ahmed Yesevi, the master of the lovers actually summarizes life in his verses. His greatest fear is that human beings would find the world innocent and walks into its traps. Eventually, body and soul will be submitted to their Owner, as they are delivered. The Day of Judgment is both a warning and felicity for every person.

In his verses, which are springs of wisdom for us, Yesevi refers to pedantic ignorant as the loser of both worlds. They are idiots who have no share in love and the love of god. These inattentive people who have not tasted spiritual joys of worshipping do not have a genuine share in either worlds.

Is there a better destination than the Lord of all worlds who is the Everlasting, the Ever-Living and the Last? The goal of all the lovers of the past and today is vision of the Divine. Is there a greater happiness than being delighted as such? The eternal happiness is for those who are granted such a favor.

Keywords: Hoca Ahmed Yesevi, wisdom, love, lover.

Âşık olsan, aşk yolunda yok ol,
Cemâl arayıp hasretinde tamam ol,
Merhem olup gerçek dertliye devâ ol,
Güzel huyluyu can alırken kolay eyler.¹

Muhabbetin bostanını gezen âşık,
Gözyaşını niyâz eyleyip, saçar olacak,
Aşk yolunda canın fedâ eyleyen sâdık,
Kanat çırpıp, hevâ yönüne uçar olacak.²

Vâh ne yazık, geçti ömrüm ermân ile,
Aşk yolunda olamadım samân ile,
Hakk'ı arayıp, yürümezdim en efgân ile,
Yolunu bulan has âşıklar uçar olacak.³

Aşk Makâmı

Sevgi ve muhabbetin ötesinde aşk makamı bulunur. Hakikatte bu makam, duyguların zirveye çıktığı bir mertebeyi ifade eder. Aşk ummanındaki âşık, benlik duvarlarını yerle yeksan eden gönül insanını temsil eder. Çile ve gözyaşı, âşığın kemâlat mertebelerini ikmal eden gönül yakıtlarıdır. Hakk Tealâ, kendisine şiddetli bir arzuyla ulaşmak isterken “ben”inden vazgeçen duygu erlerini çağırır.

Âşıkların makâmları, büyük makâm,
O makâmda âşıkları ağlar daimâ.
Hakk önünde tarikatı kılıp tamam,
Fermân oldu, ahuları indim işte.⁴

¹ Hoca Ahmet Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, haz: Hayati Bice, hikmet: 133, İstanbul 2015, s. 211.

² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 231, s. 364.

³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 229, s. 361.

⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 239, s. 374.

Allah dedi: “Çok ağlasan göresin Beni,
Ağlayıp inlesen kulum deyip söyleyim seni,
Candan geçip Beni isteyen âşık hani...”
İlham geldi gerçek kulağa aldım ben işte.⁵

Aşkın ateşiyle kavru lan âşık, varlık ve benliğinden sıyrılır. Söz ve filllerinden habersizken, halka hitap etmeye teşebbüs etmez. Zaten onun için Hakk’tan gayrısı sahtedir. Dünyanın göz boyamaları ve aldatmaları aşk ehline tesir etmez.

Aşk ateşine yanan âşık bilmez özünü,
Bilinçsiz yürür, ahaliye demez sözünü.
Hakk’a bakar, dünyâ tarafına salmaz gözünü,
Ağlamayayım mı, can mahremini bulamadım işte?⁶

Candan geçen âşıklar dünya demez,
Nefsi ölü, su ve ekmek gamını yemez,
Bu âlemde kâr ve zarar, bunu bilmez,
Dünyâ gelip cilve kılsa, aldığı yok.⁷

Âşık, halktan Hakk’a yükselişi aşk ile gerçekleştirilmektedir. Bu mertebeye vâsıl olmak, âlemlerin Rabb’inin inayetinin sonucudur. Aşk payesi, çalışarak elde edilen bir paye hiç değildir.

Aşk payesi, Arş’dan yüce elin yetmez,
Vahdet meyinden doyasıya içen taam tatmaz,
Aşk gölgesi düşen âşık halka bakmaz,
Yalancıdır benim dediğimi işitip gördüğü yok.⁸

Hakk’tan hiçliğin sırrı içinde yok olan âşık, gönlü ve zihni, tezekürün pür coşkunluğu içinde muhabbetin ateşiyle görünen âlemin

⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 12, s. 31-32.

⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 149, s. 235.

⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 219, s. 343.

⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 159, s. 257.

ilkelerini yerle bir eder; hakikat evreninin bilinmeyen sınırlarında yok olarak hakikî dirilişini gerçekleştirir.

Âşıkları oynasa, bu halkanın içinde,
Hû-Hû diye can verse, bu halkanın içinde.
Aşk ateşine kaynasa, akıl ve şuuru oynasa,
Allah diye can verse, bu halkanın içinde.⁹

Âşık: “Ölümü Öldüren” Diri Candır

Samimiyet ve fedakârlık imtihanlarından geçen âşık, “ölmeden ölmenin” yolunu bilen, “ölümü öldüren” hep diri olan cândır. Dünyanın süs ve hazlarını ayakları altında çiğneyen âşık, Leyla’sını arayan Mecnun gibi, Canân’ın hasretiyle için için yanar. Beden ve ruhu, Gerçek Sevgili’ye ulaşmayı arzular ve ‘gerdek gecesi’ni (şeb-i arûz) beklerken kendinden geçer. Bedeniyle birlikte tüm dünyalıklarını da geride bırakıp, aşk âleminin doyumsuz hazlarına terkedip ruhanî hicrete çıkar. Bu zoraki olmayan gönüllü seyahatte, aşk ve muhabbet yemişleri, âşığın kudret meyveleridir.

Tam gönülden yananlara cemâl armağan,
Yalancı âşık girse yanlışı herşey,
Gerçek âşığın gözü yaşlı, bükük beli,
Belimi büküp yer altında girdim ben işte.¹⁰

Kul Hoca Ahmed, âşık isen gözyaşı dök,
Halka kurup kim zikr söylese, oraya var,
Zikrini deyip, sohbet içre inciler der,
Cevher alan asla gâfil olmaz olur.¹¹

⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 160, s. 258.

¹⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 12, s. 31-32.

¹¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 162, s. 261

Aşk Kapısı Her Dâim Açıktır

Gerçek âşık, zikir meclislerinden inciler toplar. Gösteriş âşıklığına gelince, onda sahtelik ve yalancılık birlikte bulunur. Riya ve kibir, o kişinin ruh ve bedenini köleleştirir.

Gösteriş âşıklığı, Yesevî dilinde, kulluğun izzetine yakışmaz. Hakikî âşık, güzellerin En Güzeli'ni temaşa etme şerefiyle müşerref olur. Nitekim aşk kapısı, gönül âşıkları için her dâim ardına kadar açıktır.

Sağlam âşıkı Allah sevip kulum dedi,
Ara yolda kalmasın deyip tasasını çekti,
Yalancılar cemâlini görmez dedi,
Aşk kapısında sağlam olup durdum ben işte.¹²

Nefsin azgın arzu ve şehvetinden kendisini arındıran âşık, seherlerin insanı olarak Rahman'ı tezekkür etmenin enfes dünyasında gezintiye çıkar. Tadına doyulamayan bu seyahat, aşk deryasının coşkuluğunda devam eder.

Nefsdan geçip sağlam âşıklar Allah dedi,
Seherde kalkıp dört dövünüp gözünü ovdu,
Rahmeyleyip Allah özü nazâr eyledi,
Ondan sonra deryâ olup taştım ben işte.¹³

Kulluğu Gözyaşıyla Sulamak

Gece ve gündüz gözlerin aşkla dökülen gözyaşları, Hoca Ahmed için, dünya makam ve nimetlerini geri çevirmenin işaretleri olarak görülür. Din uluları Beyazıd-ı Bistami ve İbrahim Ethem, bu terkin gözde numuneleridir.

Benliğini yok eden Beyazıd ile tahtıyla birlikte tüm varlığını

¹² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 15, s. 37.

¹³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 15, s. 37.

Rabb'ine satan İbrahim Edhem, aşk yolunun mihmandarlarıdır. Himmetin zenginliği, geçici hazları berhava eder.

Âşık olsan gözyaşını saçıp yürü,
Beyazıd gibi dünyâ derdini tepip yürü,
Edhem gibi taht ve kısmetden geçip yürü,
Himmet versen dünyâ derdini tepesim gelir.¹⁴

İhtiraslarını İbrahim'in, İsmail'i kurban ettiği gibi kurban eden âşık, vuslat arzusu ile kızgın ateşe dönüşür, yanar, kavrulur.

Bu ateşin tâliplileri olan âşıklar, ubudiyetlerini gözyaşlarıyla sularlar. Mahşerin efendilerini, Hoca Ahmed Yesevî, ârif ve âşıklar olarak tarif eder. O âşıklar ki, yüzleri tebessüm görmüş değildir. Gözleri yaşlı gönülleri Sevgili'nin Güzel İsimleri'ni (Esmâ-i Hüsnâ) tezekkür eder. Baki âlemin sırları onlar için gün gibi açık ve berraktır. Kaygı ve endişe, Hakk âşıkları için yabancı olan hallerdir. Yüce Sevgili'nin indindeki mertebeleri, onlar için karşılığı aklen düşünilemeyecek kadar engindir.

Âşıklar, halk içinde Hakk'a teslim olan yiğitlerdir. Ancak onlar bâtın ve derunî bilgiyi ahaliye fâş etmezler. Sırrı, ancak taşıyabilecek ve lâyük olana emanet ederler. Câhiller ve mertlikten nasibini almayanların, âşıklar nezdinde bir kıymeti yoktur.

Âşıkların işidir sûz u güdâz,
Âşıkların ihtiyaçlarını oruç, namaz,
Mahşer günü gözyaşındır Hakk'a niyâz,
Ârif âşık derd ü elem çekti olmalı.¹⁵

Âşıkların Hakk'a yetince bil, feryâdı,
Arşı bozunca âşıkların kıldığı imdâdı,
Oruç, namaz, teşbihleri Hakk'ın yâdı,
Âlim olsa, gözyaşını saçar imiş.¹⁶

¹⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 49, s. 86.

¹⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 59, s. 98-99.

¹⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 339.

Âşıkların ağzı güler gönlü ağlar,
Allah için gözde yaşı bağıri beryan,
Canı zikreder, gönlü şükreder, fikri sevgili,
Allah dilerse kıl köprüyü geçti olmalı.

Âşıkların halk içinde yanıp ağlar,
Zâhiren güler bâtınları yürek dağlar,
Ecel kovalayıp ölmek için belini bağlar,
Sevgilisine arz-ı hâlini dedi olmalı.

Âşıkların melâmetden kaçmaz olur,
Câhillere bâtın sırrını açmaz olur,
Her namerde inci-cevher saçmaz olur,
Özü okuyup kan zehir yuttu olmalı.¹⁷

Hakk Erenlerinin Sofrasından Himmetlenmek

Cehalet ve korkuyu aşkın hallerinden saymayan Yesevî, âşıklık mesleğini, korkuları bertaraf, cehaleti izale eden kâmil mürşitten ayrı düşünmez. Hakikat rehberleri, “hamları pişiren ve yakan” Rabbanî yol göstericilerdir. Derdi aşk olanlar irfanın engelli ve engebeli yollarında salih pîrlerin istikamet pusulalarına muhtaçtırlar.

Pîr-i kâmilin sevdiği âşık hevâsı yok,
Yüz bin türlü ibâdet eylese binâsı yok,
Ey doslarım aşk derdinin devâsı yok,
Geceleri kalkıp Pîr eteğini tuttu olmalı.¹⁸

Akıl ve nefsin, ilahî ve nebevî nefesten uzak ve ayrı kalması, kişiyi sapkın mecralara yürüyüşlere sebebiyet verebilir. Yesevî’ye göre, şeytan, şehvet ve benliğin gösterişli aldatmalarına karşı, Hakk erenlerinin sofralarından himmetlenmek gerekmektedir.

¹⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 59, s. 98-99.

¹⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 59, s. 98-99.

Pîr-i kâmilin nazâr eylese verir devâ,
 Hâyü heves, ben-benlik olur tamam
 Ondan sonra lânetli şeytan senden uzak,
 Dar kabirde iman ile yattı olmalı.¹⁹

Nihayetinde, imanın safiyetiyle pür nur olmak; Allah dostlarının cennet bahçelerine benzetilen kabirlerinde öte âlemlere seyahat etmek mukadderdir.

Mahşer gününün kargaşasında, âşığın boynunda ilahî dostluk halkası takılıdır. Böylece nihaî özgürlüğü kazanan aşk ehli, Hakk nazarında “makbul” olanlar arasına dâhil olarak şereflenir.

Mahşer yerinde âşıkların boynunda halka,
 Halka takılan âşık işi Hakk’a makbul,
 O âşık Allah özü gösterir yol,
 Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.²⁰

Nefsi Toprak Gibi Çiğnemek

Hakk’ın kulu olmak için, Hoca Ahmed, O’nun kullarının bendesi olmaya razıdır. Aşk ateşiyle yananların külü olmayı kabul eder. Nefsini toprak gibi, mahlûkatın ayakları altına seren Yesevî, o kadar ıstırap çeker ki, bu cefânın sona ermesi için, gönül üstatlarından kendisini bir tâlip olarak kabul etmesini ister.

Allah diyen kulların kulu olsam,
 Âşıkların yanıp savrulan külü olsam;
 Yol üstünde toprak gibi yolu olsam,
 Dostlar Hâcem bana bağlım der mi ki?²¹

Gönül Diriliğinin Efdal Vakitleri

Sevgili’ye vuslatın yolu, gece ve seherleri kâmil bir aşk hali içe-

¹⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 59, s. 98-99.

²⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 311.

²¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 63, s. 105.

risinde geçirmekle mümkündür. Uykunun bedeni mağlup ettiği bu zamanlar, gönül diriliğinin de en efdal vakitleridir. Seherlerde Yüce Dost'a yöneliş, en yakınlarını kaybetmenin verdiği acıya benzeyen çileler çekilerek tefekkür etmekle gerçekleşir. Kendinden vermedikçe irfan seyahatinde mesafe alınamaz.

Âşık odur Hakk'a canını kurban eylese,
Zikrini deyip dört döğünerek seherde kalksa,
Erenlerden feyz ve fetih çokça olsa,
Sultan olup inci-cevher saçar dostlar.²²

Sevgiliyi bulayım desen seherde kalk,
Âşıkların meclisine özünü vur,
Hakk'ı arayıp ağlayıp yürüyüp yas tut,
Yas tutmadan tarikata girer mi ki?²³

Gece-gündüz Hakk zikrini diyen âşık,
Mâşuk yâdın dilden asla koymaz olur.
Horlanma, ağlama ve meşakkati rahat bilen,
Bu dünyanın izzetini sevmez olur.²⁴

Gece yatmayıp, gaflet uykusunu haram kılsa,
Sır zikrini, ruh zikrini tamam kılsa,
Binbir adın teşbih eyleyip, kelâm söylese,
Öyle âşık ahaliden kaçır olacak.²⁵

Ey âşık, gece-gündüz dinmeden ağla,
Muhabbetin kuşağını bele bağla,
Dört darbe vurup seherlerde yürek dağla,
Âşıkları rahat ile yeter mi ki?²⁶

Tarikat yolu, Ahmed Yesevî nezdinde, şeriat ilkeleriyle dösen-

²² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 78, s. 126.

²³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 64, s. 108.

²⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 162, s. 260.

²⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 229, s. 361.

²⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 180, s. 288.

miştir. Şeriatsız tarikat, kişiyi hakikat ummanından uzaklaştırır. İlâhî prensip ve kurallar irfan istikametinin pusulalarıdır.

Şeriatın şartlarını bilen âşık,
Tarikatın makâmını bilir dostlar,
Tarikat işlerini tamam eyleyip,
Hakikatın deryasına batar dostlar.²⁷

Sıkıntılar, Ahiretin Süsleridir

Rahman'ın bildirdikleri, âşık için ihlal edilmemesi gereken gereken kuralları ihtiva eder. Bu dünyanın sıkıntı ve çileleri, ahiretin süsleridir. Zikrin zirvesinde kendinden geçen muhabbet fedailerini, ebedî âlemin yüksek dereceli sâkinleri olacaklardır.

Ey âşık bu dünyada sıkıntı çek,
Çektiğin sıkıntı ve eziyetleri rahatlık bil,
“Hû” sohbetini kuran yere kendini vur,
Vuran âşık muradına yeter dostlar.²⁸

Sır Şarabından İçmek

İlâhî iksirlerden nasiplenen âşık, dünya nimetlerini kendisine haram eder. Yesevî'ye göre, nefis ve benliğine köle olmayanlar, Hallac-ı Mansur gibi kendisini ilahî rıza için feda edenler, Hakk'ın dergâhında izzet ve ikrama nâil olurlar.

Bilge ve âkillerin nasihatleri, onu hak bildiklerinden uzaklaştırılmaz. Onun beklediği, Hakk Cemâli'ni temaşa etmektir. En zor sorular bile, âşığı çaresiz bırakmaz. Rahman'a sığınmanın esenliği, O'nun geniş rahmetiyle müşerref olur.

Sır şarabını içen âşık kendini bilmez,
Bu dünyanın izzetlerini gözüne iliştiemez,

²⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 77, s. 122.

²⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 77, s. 122.

Yüzbin bilge nasihat etse öğüt almaz,
“Vâ şevkâ” deyip kendini bilmeden yürür dostlar.²⁹

Âşık değil nefsi daimâ tepmedikçe,
İşte bu dünyâ izzetinden geçmedikçe,
Mansûr benzeri “Vâ şevkâ” diye ölmedikçe,
Dergâhına lâyük değil, dostlarım ha.³⁰

Âşıklara Hakk’tan gelecek yüz bin nidâ,
Çok ağla – gözyaşını kılayım tanık,
Didârımı ben göstersem sana revâ,
Hileci olmayıp, âşık olun, dostlarım ha.³¹

Rahmân Melik’im kullara nidâ kılacak,
Nidâ işitip, kulları Rabbim diyecek,
Kıyâmetin güneşi coşup gelecek,
Âşıkların gözde yaşı akar olacak,³²

Âşıkları didâr görüp, hayrân kalacak,
Aklı gidip, şaşkın olup, efgan kılacak,
Şevki ile yüzbin canın fedâ kılacak,
Elli bin yıl özden gidip yatar imiş.³³

“Elest” günü Allah kendi nidâ eyledi,
“Kalû Belâ” deyip ruhlar cevap verdi,
Hazrete doğru ruhlar uçup karşısına geldi,
Öyle âşık Hakk cemâlini görür dostlar.³⁴

Canın guslü sudandır, tekrar eyle her zaman,
Tekrar kılan âşıklar cennetin içindedir.

²⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 77, s. 123.

³⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 221, s. 348.

³¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 221, s. 347.

³² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 229, s. 360.

³³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 340.

³⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 77, s. 123.

Perde kaldır, ey maşuk, tâ cemalini göreyim,
Avâz gelir perdeden âdâb tutandadır.³⁵

Seherlerde sır şarabından tadan âşık, setrelerin engellenmelerine takılmaz. Bütün bentleri aşar, feyiz ve himmetle büyük fetihler gerçekleştirir. Dünyasında gerçekleştirdiği fütuhatlar, halkasına dâhil olanlarla daha da büyük dalgaları meydana getirir, feyizler saçar, sır şarabından sunar.

Âşıkları gece ağlayıp seherde kalkar,
Sır şarâbını içen âşık sırrı örter;
Her kim söğse, belki tepse, elini öper,
Öyle erenler feyiz-fetih alır imiş.³⁶

İrfanî fetihlerin öncülerinden Hoca Ahmed, taamların en lezizi olarak gönül sesleri olan zikrullahı görür. Âşık, Yüce Sevgili'den yoksun kaldığında, Hallac-ı Mansur gibi, başı bedeninden ayrılrsa farkına varmaz. Ona gerek olan, Yüce Sevgili'dir. Hakk'a olan aşk, lisanını lâl eder, kelimayı kifayetsiz kalır. O anda dile de ihtiyaç yoktur. Zaten gönül evreninin görünmeyen vasıtaları en yüksek sözsüz mükâlemeyi yapar.

Muhabbetten haber alan canı bilmez,
Başı gitse, yâri olmadıkça canı bilmez;
Aşk kelâmı, zevk yemeği, ekmeği bilmez;
“Hu”-“Hu” diye zikrini söyleyip yürür imiş.³⁷

Gönlü yanık, gözleri nemli âşık, kendini topraktan bile kıymetsiz olarak tasavvur eder. Artık Hakk'tan gayri çekineceği kalmamıştır. Sırrını, değerli bir hazineymişçesine ketmeden âşığın, zikirle dirilen ruhundan başka bir şeyi kalmamıştır. Onu örten kıyafetler fazlalık ve ağırlıktan başka bir şey değildir artık. Cânını, bedeninden soyutla-

³⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 199, s. 313.

³⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 174.

³⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 174.

yıp, madde denizinin bütün kirlerinden arınarak Cananına kavuşacağı günü bekler. Tek arzusu, O'nun rızasını kazanmanın dayanılmaz lezzetiyle başbaşa kalmaktır.

Âşıkların gözü yaşlı, bağı yanık;
Çekinmesi yok, utanması yok, yürür çıplak,
Halk gözünde topraktan değersiz, sırrı gizli,
Canı ile zikrini söyleyip yürür imiş.

Doğru yürüyen âşıklardan Allah râzı;
Âşık işi kolay değil; eyleme heves,
Yalancılar âşıkım der, Allah Hakîm,
İmanını değersiz pula satar imiş.³⁸

Şeriatsız Tarikatta İstikamet Yoktur

Maddî ve manevî kirlerden tamamen arınan âşık, içinden çıkmadığı güç soruların cevaplarını şeriat, hakikat ve marifet ekseninde arar. Tarikat ise sırların keşfedildiği mahaldir. Kâl ilmi, bu mecliste/tarikatte yolu aydınlatmaz. Hâl ilmi ise, esrarlı yollara ışık tutacak tüm bilgiyi sunar. Ancak şeriatsız bir tarikatta istikamet yoktur.

Hoca Ahmed'e göre, dünyevî ihtiraslardan nefis ve şehvetini soyutlayan âşık, hakikatin sırları içinde hikmetler devşirir. Hikmetlerin rehberliğinde eşyanın sırlarına vâkıf olur. Böylece marifet meydanında tüm kayıt ve şartlanmalardan; tüm prangalarından kurtulur.

Tarikata giren âşık Hakk'ı arar,
Ne sözlese hâl ilminin sözünü sözler,
Seherlerde zikrini söyleyip Arş'ı gözler,
Bâyezid gibi bir gün özümü satasım gelir.³⁹

³⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 174.

³⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 202, s. 317.

Şeriattan tarikattan kadem koyan,
Dünyâ işini terk eyleyerek Hakk'ı seven,
Hakikatin esrarından mâna alan,
Marifetin meydanında üryân olur.⁴⁰

Marifet meydanında yapılan hikmetli seyahatleri, Yesevî, Hz. Peygamber'in miraçta Burak'a binmesine benzetir. Ona göre, hakikî âşıklar, tıpkı Burak'a binen gönül atlıdır. Tarikat pazarında sefere çıkan bu atlılar, hakikat deryasının zorlu ve meşakkatli seferini hakıyla ikmale erdirir/tamamlar.

Nihayetinde onlara ebedî âlemin tüm nimetleri takdim edilir. Ancak sunulan mükâfatlar içerisinde en büyük hediye, âşıklar için Sevgili'yi temaşadır.

Allah diyen gerçek âşıklar Burak'a bindi,
Sevgilisinden mihnet yetse boyun sundu,
Tarikatın pazarında sefer eyledi,
Hakikatın deryasından geçer dostlar.⁴¹

Allah'ı seven âşık yarın Burak biner,
Burak binip mahşer yerinde cevân kılar.
Hûri ve Kusur gözlemezler, didâr diler,
Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.⁴²

Hakk aşkını seven âşık Arş'a kondu,
Cennet girip, huriler kucaklayıp, Burak bindi,
Dünyâperest soysuz vursa, boyun sundu,
Kin tutmayıp, içinde saklar dostlarım ha.⁴³

⁴⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 165, s. 265.

⁴¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 84, s. 138.

⁴² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 311.

⁴³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349-350.

Dünyanın Kölesi Sahte Âşıklar

Maşuk'u temâşa etmenin özlemi/hasretiyle yanan gerçek âşıklar, Yesevî nezdinde, sahte âşıklara benzemez. Sahte âşıklar, dünya me-tâna köle olanlardır. Mâlik oldukları dünyevî/geçici her şey (ihtiyaç, alışkanlık, ihtiras, bağımlılık), onları köleleştirir. İhtirasları, inanç ve imanlarını bastırır. Mal ve mülkün, kendilerini ebedileştireceğini düşünürler. Pîr, hakikî âşıkları fâni olan her şeyden uzak olmaya çağırır.

Nefsi için dinmeden her dem mihnet kılan,
Din işini arkaya atıp, dünyâ seven,
Hâris olup, bu dünyadan mahrum kalan,
Gerçek âşıklar bu dünyadan uzak olsun.⁴⁴

Sonlu olan hiçbir şeyin Pîr'in gözünde, bir karşılığı yoktur. Sahte dünyalardan, hakikî âleme geçen âbid-âşık, Cemâlullah'ı temaşanın sabırsız muhafazasıdır/bekçisidir.

Hakikat deryasında boğulmamak için, mahzun olmak, gözyaşı dökmek gereklidir. Bu yolda hor görülmek, aşağılanmak ve tahkire uğramak gibi nefis imtihanları bulunur. İmtihanları aşmak, âşık için, ancak Rabb'in inayetine sığınmakla mümkün olur.

Hakîkatin deryasında alan kişi,
Özü mahzun gönlü kırık gözde yaşı,
Hor görülmek –ağlamak meşakkatir dâima işi,
Cemâlini talep eyleyip bulur dostlar.

Nefsini ve benliğini toprağa vermiş olan aşk âleminin gönüldaşı, Allah'tan başkasını tanımaz. O'ndan başka galip bilmez. Her Şeyi Yaratan'dan başka kulu olmaya lâayık bir varlık görmez.

Hakîkatli âşıkların nefsi ölü,
Üç yüz altmışdört, yüz kırkdört bütün beden,

⁴⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 227, s. 358.

Sözü tatlı, huyu ve şuuru yüz bin türlü,
Bu dünyâyı değersiz paraya satar dostlar.⁴⁵

Sırrı Temâşa Etmek: Âşıklık Makâmı

Hakk'ın Sevgili kulu ve velisi olan Pîr-i Muğan Ahmed Yesevî, aşk sırrını ifşa etmekten imtina eder. Oysa bu sırrı taşımak çok ağırdır. Âlemlerin Rabb'i, Cemâlullah'ı temaşa etmek Hz. Musa'ya dağa bakmasını buyurduğunda dağın parçalanması gibi... Yine bu ağır yük, dağların bile taşımayacağı kadar ağır bir yükür; "Biz, emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik. Onlar onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi. O cidden çok zalim, çok cahil bulunuyor." (Ahzab Sûresi, 72)

Aşk sırrını beyân eylesem âşıklara,
Tâkat eylemeyip, başını alıp gider dostlar.
Dağa, taşa başını vurup, şuursuz olup,
Çoluk-çocuk, ev-barktan geçer dostlar.⁴⁶

Hoca Ahmed, aşkın hallerini, ona tâlip olanların anlamasının ne kadar güç olduğundan dem vurur. Âşıklık makâmı, öyle bir makamdır ki, akıl ve şuur zayi eder. Âşık kişi en yakınlarını bile görmez, kendinden geçer; Mecnun'a döner. Peygamber âşığı Veysel Karanî gibi, deli ve divane denilip çocukların taşlarına, çeşitli hakaret ve işkencelere maruz kalır. Ancak o âşık, yine de idam sehvasında Hallâc-ı Mansur gibi, hamd ve şükür makamında bulunur. Bilir ki, lütufların en yücüsü, sınırsız bir lezzet olan Hakk'ı temâşa etmektir.

Aşk şiddeti başa düşse, âşık neyler;
Yabancılar taşla atıp ona güler,
Divâne deyip başını yarıp kana bular,
Şükreder olup hamd ve senâ söyler dostlar.⁴⁷

⁴⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 84, s. 138.

⁴⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 86, s. 140.

⁴⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 86, s. 140.

Aşk şiddeti başa düşse âşık bilir,
 Yabancılar taşlar atıp ona güler.
 Divâne deyip başını yarıp kana boyar,
 Mansûr benzeri aşk dârına binen var mı?⁴⁸

Sır şarâbını içen âşık ruhu sözler,
 Bilmeyenler taşlar atıp, ona güler,
 Teşne olup, harıp-tâlib yürür yollar,
 Çılgın olup, gözden yaşını saçar olacak.⁴⁹

Ey âşık, derd ve hâlet peydâ eyle,
 Mansûr gibi, “Ene’l-Hak” diye kavga eyle,
 Dünyâ koyup, âhiretin sevdâ eyle,
 Sevdâ kılan Hakk didârını görür olacak.⁵⁰

Aşk ve muhabbetten mahrum olanlar, can ve imandan da yoksun olur. Gönlü katılmış kimseler aşk âleminin varlığından habersiz olan ölülerdir. Yunus’un dediği gibi, “ölen hayvan imiş, âşıklar ölmez.”

Dünya metânına âşık olanlar, hakikat aşkının yüceliğinden/kutsiyetinden bihaberdirler. Onlar ki, sahte âşıklar, en hafif şekilde Pîr’in ifadesiyle bu işe dünyevî gailelerle iştahlanan “heveskârlar”dır; yani dinlerini “az bir para karşılığı”⁵¹ satanlardır.

Aşksızların hem canı yok, hem imanı;
 Rasûlullah sözünü dedim, mânâ hani,
 Nice desem, işitici, bilen hani?
 Habersize desem, gönlü katılaştır dostlar.

Aşk cevheri dipsiz deniz içinde gizli,
 Candan geçip cevher alan oldu sevgili,

⁴⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 206, s. 322.

⁴⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 230, s. 363.

⁵⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 230, s. 363.

⁵¹ Bakara, 174.

Heveskârlar âşıkım deyip, yolda kalan;
Dinlerini değersiz pula satar dostlar.⁵²

Aşk denizine dalan âşık cevher alır,
Heveskârlar âşıkım deyip yolda kalır.
Değme câhil, hamtamalar neyi bilir?
Cevher alan gerçek âşiklar deryâ olur.⁵³

Münzevî Ârif-Âşık

Hakikî âşiklara gelince; onlar, yegâne varlık sebebi olarak Yaratan'ı görür. Hakk'tan başkası, gönül insanı için, bir anlam taşımaz. Hakiki âşık dünya ve içindekileri terk makamındadır. Allah aşkı, onu yakıcı ateşler içindeki münzevî bir ârif-âşık haline dönüştürür.

Âşık yanar candan yanar Hakk'ı sever,
Allah için dünyâ kaygısını boşlar,
Bağrını deşip baştan ayağa kana boyar,
Âşık olup tek eyleyip yürür olmalı.⁵⁴

Aşkın tek devası vuslattır. Aksi takdirde, Pîr'in de dediği gibi, devası yoktur. Dönüşü olmayan bir yolculuktur, aşk. Âşık ise, bu seyahatin geri dön(e)meyen cânıdır/seyyahıdır. Can, ten kafesinden azâd olduğunda en yüce mertebelere yükseliş gerçekleşecektir.

Ey dostlar aşk ehlinin serveti yok,
Devâ sormayın aşk derdinin devâsı yok,
Bu yollarda âşık olsa dönüşü yok,
Canı bedenden ayrı eyleyip yürür olmalı.⁵⁵

⁵² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 86, s. 140.

⁵³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 164, s. 263.

⁵⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 102, s. 164.

⁵⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 102, s. 164.

İşbu yola giren âşık candan geçer,
Candan geçip şevk şarâbını doyası içer,
Ölüm seferi kılsa paçasını kefen biçer,
Feryâd vurup eşiklerde sedâ kılsın.⁵⁶

Aşk Sırrından Nefeslenmek

Aşk makamına yükselen Yesevî, canın/ruhun bedenden ayrılışını, Hakk Teâla'yla olan buluşmanın başlangıcı olarak görür. Âlemlerin Rabb'i, onu her türlü olumsuzluklardan muhafaza eder. Âşık Yesevî, bulunduğu halin etkisiyle kendisini Yaratan'a teslim eder.

İstikameti, ilahî iradenin gösterdiği yöne doğru ilerleyecektir. Âşkın sırrından nefeslenen Hoca Ahmed, hikmet üzerine inşa edilmiş bir iman arayışı içindedir. Ona göre, sıdk ve sadakati rahmetle birleştiren âşık, gönül safasına nâil olur.

Kul Hoca Ahmed, âşıklar gibe candan geç,
Candan geçip şevk şarâbını doyasıya iç,
Tâliblere hikmet söyleyip, inciler saç,
Pîr-i muğân eteğini tutasım gelir.⁵⁷

Âşıkların diri ölen canı ayrı,
Kanat çırpıp uçayım dese esirger Allah,
Din gönlünü aydınlatıp tutup olsa tamam,
Âşıkları şaşkın olup yürür olmalı.

Âşık olup hikmet söyledi Kul Hoca Ahmed;
Sıdkı ile işitene yüz bin rahmet;
İman armağan eyler Allah'ım, tâc ve devlet;
Âşık gönlünü safâ eyleyip yürür olur.⁵⁸

⁵⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 201, s. 315.

⁵⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 202, s. 318.

⁵⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 102, s. 165.

En Yüce Sevgili'ye Muhabbet

Gönül safâsının eri âşıktır. Âşık, bu mertebeye ulaşmak kolay değildir. Bunun için, narın içinde yakıt olmak gerekir. Yanmak, yakılmak âşık için tanıdık hallerdir. Ahmed Yesevî, bu minvalde tüm zamanını kulluğun ihlasıyla geçiren âşıktan bahseder. Mumun etrafındaki pervane, nasıl ki kendisini ateşin narında yok ederse, âşık da, Allah Teâlâ'nın nurunda kaybolur.

Büyük âşıklar, büyük âşklarıyla insanlığın zihninde yer etmişlerdir. En büyük aşk, En Yüce Sevgili'ye olan muhabbettir, yani muhabbetullahtır.

Gece Allah, gündüz Allah dinmeden yürür,
Allah mumu, pervâne gibi kendini vurur;
Leyla-Mecnun, Ferhad-Şîrîn devrini sürer;
Hakk Teâlâ âşıkların sevgilisi olur.⁵⁹

Muhabbetin şarâbın içen âşık nişânı,
Çılgın olan bülbül gibi, figân kılır daimâ.⁶⁰

Saf âşkın manevî lezzetini tadanlar, Yüce Yaratan'ın sevgisine mazhar olanlardır. Sahte âşıkların Rahmanî nurdan nasipleri bulunmaz. Hoca Yesevî'nin dediği gibi, sadık ve muhlis âşıklar, Allah aşkıyla yanarak hem kendileri arınır, hem başkalarını arıtırken etrafa nur saçarlar. Nihayetinde nar ve nur, âşık için farksızdır; ayrı durumların aynı hâlidir. Bir halden başka bir mana taşımazlar. Böylece, rıza makamından nâz makamına uruç gerçekleşmiş olur.

Âşık yansa, hâs sevgilisi ile yanar,
Sahteler yanmadan durur, candan doyar;
Gerçek âşıklar yandıkça pür-nûr olur
O sebepten mâşûkuna nâzı olur.

⁵⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 103, s. 166.

⁶⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 236, s. 370.

Tuzaklar koyup halkı yoldan vuran,
Sahte âşık olup aldatıcı tezgâh kuran,
Gece-gündüz işret kılıp devrân süren,
Dünyâ malını görüp gözü doymaz olur.⁶¹

Yalancı âşık, âşıkım diye iddia edecek,
Mahşer günü yüzü kara olup duracak,
Yalancıdan Rahmân Melik'im yüz çevirecek,
Cehenneme bırakıp atar, dostlarım ha.⁶²

Korlar İçindeki Gül Bahçesi

Gerçek âşık, kızgın ateşin içindeki Hz. İbrahim gibi, kendisini ateş korları içinde değil, gül bahçesinde bulur. Çile ve ıstıraplardan devşirilen semerelerle âşık sonsuz bir hayata dirilir.

Hakikatte yakılmak ve yanmak, âşıktan ayrı düşünülemez. Nerede aşk ve âşık varsa orada nar vardır. Âşık için yanmak ve yakılmak, ebedî şifalar verecek ilahî iksirden başka bir şey değildir.⁶³

Ateşe koysa, ateşten yanmaz âşık kişi,
Yer ve göğü bostan kılar akan yaşı;
Allah dese, şüphesiz parlar içi-dışı;
Yakılmak-yanmak âşıklara âdet olur.⁶⁴

Kemâlat basamaklarını cefâ ve çileyle tırmanan âşıklar Hakk'ın Yüce Divanında cem olurlar. Yesevî, Yaratan'ın huzurundaki aşk erbabının çektiği sıkıntıların farkındadır. Nitekim ona göre, âşığın muhabbet içinde ettiği ahlar, yeri göğü inletir. Merhametlerin En Merhametlisi Rahîm, gönül erlerini hiçbir zaman yalnız bırakmaz, onları her dâim himaye eder.

⁶¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 162, s. 260.

⁶² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 221, s. 346.

⁶³ Hoca Ahmet Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, haz: Hayati Bice, hikmet: 103, İstanbul 2015, s. 166.

⁶⁴ Hoca Ahmet Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, haz: Hayati Bice, hikmet: 103, İstanbul 2015, s. 166.

Bütün âşıklar yığılıp varır dergâhına,
Yaşını saçıp efgan eyleyip bargâhına,
Yedi cehennem dayanamaz bir âhına,
Rahmân Melik'im âşıklara hâkim olur.⁶⁵

Cemâlullah'ı Temâşa

Hakk tarafında muhafaza edilen aşk ehli için, iki âlemin güzellik ve zevkleri bir kıymet taşımaz/mânâ ifade etmez. Hoca Ahmed nezdinde, ancak Her Şeyi Gören Basîr'in âşıklar için yüce anlamları vardır. Cennet ve onun içindeki hür türlü lütuf ve inayet, irfan ehli için ulaşmaya değer bir menzil değildir. Âşıklar indinde Cemalullah'ı temaşa etmek, iki âlemin tüm güzelliklerinden daha büyük bir devlettir. Onların zikir ve tesbihati, işlenen bütün günah ve hataların Allah'ın katında bağışlanması ile karşılık bulur. Sığınılacak en güvenli korunak, Rahman'ın rahmetidir.

Sulh eylese âşıkları kabul eylemez,
Hûri-gılman, cennet verse, göze ilişirmez,
Cemâl dileyip başlarını yerden almaz;
Âşıkları cemâl görüp râzı olur.

Âşıkların yedi göğe ulaşır âh,
Allah dese, yerle bir olur her günâhı;
Âşıkların Rahmân Melik'im sığınağı;
Azîz başı ahâlinin nezri olur.⁶⁶

Allah diyen âşık kullar buldu devlet,
Bulur devlet, verse ona büyük himmet,
Yârı eyler her işine Kâdir kudret,
Uykusuz olup, o himmeti bulsam işte.⁶⁷

⁶⁵ Hoca Ahmet Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, haz: Hayati Bice, hikmet: 103, İstanbul 2015, s. 167.

⁶⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 103, s. 167.

⁶⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 233, s. 365.

Gözyaşı Aşkın Sadakasıdır

Allah'ın Cemâl'ini görmek, âşıkların varlık sebebidir. Cemâlullah'ı gözyaşıyla olgunlaşan bir coşkunkulukta temâşa, nihaî gayedir. Gözyaşı aşkın ve Cemâlullah'ı temaşanın sadakasıdır.

Nihayetinde karışıklık ve ıstırap feryatları, irfan ehline güç veren yemişlerdir.

Âşıkları çok yandıran Hakk cemâli,
Onun için dinmeden ağlayıp döker gözyaşı feryâd,
Vaaad ettiği âşıkları görür O'nu,
Hakk cemâli gözyaşının bedeli olur.

Âşıkları Hakk'a bakıp nâra çeker,
Melekler hediye eyleyip Hakk'a söyler;
Şevk şarabını için âşkın şevki artar,
Karışıklık –feryâd ahâlinin tuzu olur.⁶⁸

Âşıkların boynuna Hakk güller salınca,
Melekler zincir salıp alıp yürüyünce,
Bir âh vursa, Arş'dan geçip, Cehennem yanınca,
Dumanı çıksa, ay ve güneşi tutar imiş.⁶⁹

Can verici meyden için âşık orada sultan;
Onun için Hakk yolunda canı kurban;
Sabaha varsa, cemâline eyler konuk,
Kış mevsiminde mey içirse, yazı olur.⁷⁰

Âşıklara doydun mu diye nidâ gelecek,
Hazin avâz işitip, âşık canı yanacak,
Âşık kullar ma'şuk diye canın verecek,
Vâveyletâ, nedâmet diye durur imiş.⁷¹

⁶⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 103, s. 167.

⁶⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 339.

⁷⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 103, s. 167.

⁷¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 340.

Âriflerin ahâli içinde sürekli bulunması, Ahmed Yesevî nezdinde makbul bir tavır değildir. Ona göre, Hakk'a yakın olmanın yolu, halktan uzaklaşmaktan geçer. Âşıkların gözyaşı damlaları, nezir kurbanları yerine geçer.

Seher vakitlerinde dökülen gözyaşının ve edilen zikirlerin ecri, şehit ve gaziliğin mükâfatından daha değerlidir. Nitekim âşıkların arzusu da şehit ve gazi olmaktır. Ancak âşıklık makamı, Hakk nezdinde, öyle bir mertebedir ki, binlerce gazinin derecesinden daha üstündür.

Âşık yanar, halktan kopar, Allah râzı;
 Âşıklığı arzu kılan şehid, gâzi,
 Gerekli değil âşıklara çoğu-azı,
 Damla yaşı Hakk Mevlâ'mın nezri olur.⁷²

Mahşergâhı bozmasın diye Allah özü,
 Ben demedim âyet, hadis, Kur'an sözü,
 Âşıklara yetmez imiş şehid, gâzi,
 Evvel varıp, âşık didâr görür imiş.⁷³

Delilik içinde başını yaranın kanı gider,
 Zikrini söylese, Allah kendisi Bir ve Var'ı
 Seherlerde kan ağlamak kâr ve varı;
 Âşıkları her gün yüz bin gâzi olur.⁷⁴

Âşıkları gece-gündüz dinmeden ağlar,
 Aşk yolunda candan geçip, belin bağlar,
 Yanıp-pişip derdi ile yürek dağlar,
 Dağda giden didârını görür imiş.⁷⁵

⁷² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 103, s. 168.

⁷³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 339.

⁷⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 103, s. 168.

⁷⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 154, s. 245.

Seherlerin Gözleri Yaşlı Kandilleri

Seher vakitlerinin gözyaşı dökken olan âşıkları, zikir ve tesbihlerle Allah Teâla'yı görmenin doyumsuz hallerini yaşar. Yesevî'ye göre, o âşıklar ki, zikrin verdiği coşkuyla ölümün diriliğini yaşarlar.

Seher vaktinde her kim ağlayıp, dese Allah,
Hakk gösterecek didârını vallah-billah,
Hakk vaslına ereyim desen, söyle Hüvallah,
Hüvallah diye, âşık ölür, dostlarım ha.⁷⁶

Seher vaktinde dizini büküp, yaşını döküp,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.
Muhabbetin şevki ile derdini okuyup,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.⁷⁷

Tezekkür ve tefekkürün harmanıyla dünyevilikten azâde olan Pîr Yesevî'ye göre, âşıklara hakiki mükâfatları ebedî âlemde verilir. Dünyevî hiçbir lezzetin yerini tutamayacağı ahiret nimetlerin bile âşığın nezdinde, varılacak esas maksatlar olarak görülmez.

Gerçek âşıklar kıyâmet günü sorar devleti,
Hakk önünde aziz olan görür izzeti,
Hûri-gılman el bağlayıp eder hürmeti,
Can ve gönlünü sevindirip yürür olmalı.⁷⁸

Aşk Tâliplileri Hakk'ın Gözdeleridir

Muhabbet ve aşk tâliplileri, Hakk'ın gözdeleridir. Dünyevî can ve cânan, âşık için fani âlemin oyun ve eğlencelerindedir.

Hoca Ahmed, aşkın insanı coşturup çılgınlaştırdığını, Mecnun'a

⁷⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 351.

⁷⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 237, s. 371.

⁷⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 104, s. 169.

döndürdüğünü bildirir. Aşkın düştüğü gönül evi, tarumar olur, vi-raneye döner. Ancak kalp, diriliğin en dinamik ve dingin hallerini tecrübe eder, yaşar.

Muhabbetli âşıkları Allah sevdi,
Onun için dünyâ derdini boşadı,
Candan geçip, yaşını saçıp âşık oldu,
Mahşer günü cemalini görür imiş.

Âşıkların gerçek dostuna canı kurban,
Şevki ile onu arayıp eyler feryâd,
Aşk sevdâsı başa düşse evi viran,
Tutkun olup, onu arayıp yürür imiş.⁷⁹

Canân İçin Feda Olmak

Selim kalp sahibi âşık, hem gece, hem gündüzün insanıdır. O, kulluğun En Yüce'ye doğru yükseliş ve yönelişlerini gerçekleştiren âbiddir. Yine o, aynı zamanda cânını ve tüm varlığını, Canân için feda etmesini bilen kişidir.

Bu yükselişte, hakikî âşık sahteliğin ve gösterişin sihirli dünyasından sağlam iman zırhları altında korunmalıdır. Dünyanın bu tuzaklarından salimen geçmek, ancak hakikat âleminin davasını yüklenmekle mümkündür.

Âşık olsan, gece gündüz dinmeden ağla,
Pîr-i kâmil hizmetine beline bağla,
Yanıp pişip derdi ile göğsünü dağla,
Dağda giden visalini görür imiş.⁸⁰

Âşıklığın davâsını kılan kişi,
Gece yatmayıp, gündüz ağlar, dostlarım ha.

⁷⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 173.

⁸⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 174.

Başlarına yüz bin belâ, âfet gelse,
Ondan korkmayıp, belini bağlar, dostlarım ha.⁸¹

Varlığını Sevgili'ye feda etmeye hâzır olan âşığa, Pîr-i Muğan, aşkın sırlarını verir. O, gönül talibine, kâmil mürşitlere tabi olmayı tavsiye eder, pişmenin ve yanmanın gönülleri ihya ettiğini bildirir. Nitekim gerçek âşıklar, muratlarına kavuşurlar.

Hakk'ı seven âşıkları buldu murat,
Sahte âşık olup yürüme, sabaha ayıp,
Kılıçtan keskin kıl köprünün adı Sırat,
Yalan dâvâ eyleyen geçemeyip kalır imiş.⁸²

Âşıklık, hakikat erinin işidir. Sahte dünyalarda aşka yer yoktur. Kahhâr'ın kahretmesinden Rahim'in rahmetine/merhametine vâsil olmak, dava erinin yegâne amacıdır.

Âşık olsan, yalan dâvâ eyleme sakın,
Yalan dâvâ eyleyenlerden Allah bizâr,
Kahhar Melik'im kahr eylese, adı Kahhâr;
Kıyâmet günü yüzü kara kalkar imiş.⁸³

Bedenin Ölmesi, Ruhun Dirilişi

Cânın, Canân'a kavuşması, aşkın buluşmanın bidayetini simgeler. Yesevî, Hallâc-ı Mansur'un makamını, ebedî hayata vuslatla özdeşleştirir. Böyle bir makama talip olan âşık, zorluklara tâlip olmuştur. Dünyayı terk eden âşık, ebedî olana bir daha geri dönmeyi istemeyecek bir şekilde, tüm varlığıyla yönelir. Zira ahiretin en büyük ve en şerefli mükâfatı, Rahîm'i temaşadır.

⁸¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349.

⁸² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 174.

⁸³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 174.

Âşıklığın kolay işi, baş verme,
Mansûr gibi kendinden geçip can verme,
“Mûtû kable en temûtû” toprak olma,
Âşıkları ölmeden önce ölür imiş.⁸⁴

Ey âşık, derd ve hâlet peydâ eyle,
Mansûr gibi, “Ene'l-Hak” diye kavga eyle,
Dünyâ koyup, âhiretin sevdâ eyle,
Sevdâ kılan Hakk didârını görür olacak.⁸⁵

Hakk'ı görme iştiyakı içinde kavru lan âşığın yolu, cândan vaz-geçmeye namzet olmakla başlar. Aşk, “ölmeden önce ölmek” ile tarif edilir. Hakikatte ise ölen, bedendir, cisimdir. Rahman'ın üflediği, ruh hep diridir, hep canlıdır.

Âşıkların gerçek dostuna canı kurban,
Onun için gece-gündüz yürür hayrân,
Melâmeti başa alıp canı ile,
Âşıkları ölmeden önce ölür imiş.⁸⁶

Aşk ozanı Yunus Emre de aynı güzellikleri kendi lisanınca terennüm etmiyor mu?

Ya rab bu ne derttir derman bulunmaz
Benim garip gönlüm aşktan usanmaz
Âşık ki cana kaldı âşık olmaz
Canın terketmeyen, ma'şukun bulmaz

Aşk pazarıdır bu canlar satılır
Satarım canımı kimseler almaz
Âşık, bir kişidir, Bu dünya malın
Ahiret korkusun bir pula saymaz

⁸⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 108, s. 175.

⁸⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 230, s. 363.

⁸⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 154, s. 245.

Bu dünya ol ahiretten içeri
 Âşıkın yeri var kimseler bilmez
 Yunus öldü diye sela verirler
 Ölen hayvan imiş, âşıklar ölmez.

Âşıkların Rahmet Yemişi Zikirdir

Âşıkların gıdası, hayat kaynağı zikirdir. Sır şarabından içmek, ancak tezekkür ve tefekkürle mümkündür. Hakk'ı anmak ve O'na tesbihatta bulunmak, tenden ayrılan cân'ın ebedî âlemdeki geçireceği hallerin güçlüğünden kurtulmaya vesiledir.

Allah'ın inayet ve lütfu ile ikramların böylece kapısı aralanır. Maddî ve fani olanlar, tebahhur eder, yerini ise bakî olana terk eder. Görünenin ötesindeki temaşaya engel olan bütün örtüler kalkar. Âşık, hakikat âlemimin bu dünyayı aşan tüm hallerini görür ve yaşar. Sonsuz rahmetin bu ruhanî ve nuranî yemişleri, fanilikten ebedîliğe giden yollarda canlara kudret verir.

“Fezkürûnî ezkürküm” işitip nida,
 Zikrini söyleyip emrini tutup müşahede,
 Girip kabre çekip türlü mücahede,
 Âşık canlar sır şarâbını içer imiş.

Âşıklara olup Hakk'ın inâyeti,
 Bâtın içinde açılır keşif ve kerâmeti,
 Dillerine saçıp her an Hakk rahmeti,
 Fani olup mâsivâdan geçer imiş.⁸⁷

Fânî-fenâ olmadan görmez fenâ mülkünü,
 Âşık olsa, pinhân kılır varlık derdini.
 Hasret tanı hasret ile geçer mi ki?
 Gam dağından emek vermedikçe geçmez olur.⁸⁸

⁸⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 114, s. 183.

⁸⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 161, s. 259.

Sırları keşfeder olup bâtın gözünü açıp,
Hakk âşıkı bu dünyâyı terkedip kaçıp,
Nefs-hevâ gözünü oyup boynunu kesip,
Mahvolup şeytan ondan kaçır imiş.⁸⁹

Hakikat Limanına Sığınmak

Dünyanın maddî hazlarından sıyrılırken, yaşadığı manevi hazların coşkusu içinde raks ve semâ eden âşık, göklerin ve gaybın sırlarını müşahede eder. Hoca Ahmed, bu halleri tecrübe eden âşığın, bedduanın her türünden sakınması gerektiğini bildirir. Zira onun âhı, yer ve gökleri bir edecek kadar, duası ise yedi gökten melekleri çağırarak kadar tesirlidir.

İşitince âşık raks ve sema edince,
Yedi gökten melekler yığılıp gelince,
Arş, Kürsi, Levh-i Mahfuz, kalem feryâd eyleyince,
Yer hareketlenip Hakk'a ağlar imiş.

Ey yer ve gök âşıklardan çekinin,
Ateşli ahı çıkar olsa hâzır olun,
Göge bakıp feryâd etse korkup durun,
Bir “âh” çekse âlem yerle bir olur imiş.⁹⁰

Hakikat evreninde cevelan eden âşık, sahteliklerden ve her türlü aldatmacadan beridir. Cemal'in nurunda aşk ateşiyle harlanan âşıklar, cennet muştularına vasıl olur. Onlar ki, bu âlemde Cemil'in Cemâli'yle müşerref olma şerefine nail, bahtiyarlar zümresine dâhil olurlar.

Gerçek âşıklar zayıf olup selâm edince,
Kudret ile perde ötesine onları alınca,
Cemâl ile yananlarım “gel-gel” deyince,
Lütfun görüp gerçek âşıklar diler imiş.

⁸⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 114, s. 184.

⁹⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 115, s. 185.

Saf saf dizilen âşıklara nidâ gelince,
 Yüz yirmi bin âşık tek saf olunca,
 “Cennetime gir” deyip Allah’ımdan nidâ gelince,
 Cennete girmeden cemâlini görür imiş.

Nidâ gelince meleklere zincir vur,
 Zincir vurup mahşer yerine alıp yürü,
 Cemâl için yananlarımı belli eyle,
 Âşıkları kendinden geçip yürür imiş.

Dediklerini yapınca âşık cemâl görünce,
 Vasıl olup mahşerde devrân sürünce,
 Feryâdından yedi cehennem karışıp yanınca,
 Melek gelip ona saygı gösterir imiş.

Âşıkların heybetinden melek kaçınca,
 Korkup gidip cehennem içine ateşler saçınca,
 Vehim ile zakkum zehrini doyasıya içince,
 Kudretine hayrân olup kalır imiş.⁹¹

Aşk deryasında deveran eden gönül insanın arzusu, Pîr’in nezdinde, Hakk’ın kabulüne mazhar olmaktır. Zühd ve kulluğun halkasındaki âşık, bu kabule mazhar olmanın ancak manevî yolculukta mümkün olduğunun farkındadır.

Meleklerden âşığın çok ey habersiz,
 Bir “ahh” eylese âlem olur altın ve mücevher,
 Zâhid, âbid, sâliklerin aşkı beter,
 Aşksız âdem vallahi yolda kalır imiş.⁹²

Aynîliği Arzeden İkizler: Nar ve Nur

Uykusuz gece ve seherleri, gönlüyle süsleyen âşık, çile ve ıstırapla-

⁹¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 115, s. 185.

⁹² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 115, s. 186.

ra karşı dirayetli ve mukavemetlidir. Nar ve nur, artık onun gözünde müsavidir. Samimiyetle zıtları birleştiren âşık bulunduğu makamlara layık olmaya taliptir. Gücü, ihlâsın temizliğinde arayan irfan erbabının sığınacağı en güvenilir liman, Allah'ın kaderine rıza göstermekle ortaya çıkar.

Âşık kişiler geceleri yatmasa iyidir,
Her derd ve elem gelse feryad etmese iyidir.⁹³

İhlas gerek ey tâlib âşık olsan,
Candan geçip sıkıntı çekip sâdık olsan,
Ondan sonra dergâhına lâayık olsan,
Lâayık olmadan cemâlini görse olmaz.⁹⁴

Âşık olsan, yalancı olma, sâdık ol,
Hile-hurda işlerinden uzak ol,
Allah diye, saf kıl gönlü, nura dol,
Doğru kulları Allah bilir, dostlarım ha.⁹⁵

O dervişin aziz başı, halkın yolu,
Nerede varsa, tanıyıp olmaz bilsen onu,
Âşıkların çılgın eyler uçan külü,
İhlâs ile varan âşık bulur imiş.⁹⁶

Âşıklara derde ve belâ afet gerek
Hakk'dan yakınarak can vermeğe rahat gerek,
Melâmete, ihânete takat gerek,
Takat eylemeden Hakk'a âşık olsa olmaz.⁹⁷

⁹³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 121, s. 192.

⁹⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 123, s. 195.

⁹⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 221, s. 348.

⁹⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 338.

⁹⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 123, s. 195.

İbadet ve Ruhun Saflığı

Aşkın ve muhabbetin sırlarından bihaber âdemler, istikametini yitirmiş yolculara benzer. Yesevî, hakiki rotanın iman hudutları içinde kalması gerektiğine işaret eder. Kâmil mürşitlerin rehberliğindeki bu seyahatler, ubudiyetin saflığında ve gölgesinde olmaksızın gerçekleşir.

Dünyanın maddîliği, âşığı sıkır, canından bezdirir. Ten ve beden, ruh için için en ağır yükler mesabesindedir. İbadetin safiyeti, gönül safiyeti ile harmanlandığında yükler hafifler.

Aşksızları gördüm dostlar şaşkın yürür,
Mü'minim deyip imanları viran yürür;
Mahşer günü cemâl görmeden sersem yürür,
Pîr-i kâmil nazâr eylemeden görse olmaz.

Âşıkları sıkıntı ister candan şikâyetçi,
Oruç, namaz, tesbîhleri Allah,
Dinmeden yanar ibâdetleri Hakk sen cemâl,
Yar istemeden kulunum deyip dursa olmaz.⁹⁸

Çile İnsanı Âşık/Vuslatın Ateşi

Sırlar içerisindeki âşık, Hoca Ahmed Yesevî için, çile insanıdır. Onun yaşadığı sıkıntılar, Hakk yolunun gereklerindedir. Gözü yaşlı, gönlü kırık ve buruk âşık, halkın içinde esrarlı duruşunu muhafaza eder.

Âşıklık, zahitliğin ötesinde bir makamdır. Buradan hareketle Pîr, bu âlemde yalnızlığa yer olmadığını dile getirir. Âşık, En Yüce Sevgili'ye duyulan hasretin ateşiyle kavrulan kulları ifade eder. Leyla'yla her dâim bir olduğunu haykıran Mecnun gibi, âşık da Rahman'ın varlığında yok olmuştur.

⁹⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 123, s. 195.

Âşıkların halk içinde sırrı gizli,
 Ahı serdi göğe ulaşır solgun rengi,
 Gözü yaşlı bağı yanık evi viran,
 Böyle olmadan Hakk yolunu bilse olmaz.

Kul Hoca Ahmed zahid olma âşık ol,
 Bu yollarda yalnız yürüme sâdık ol,
 Leyla-Mecnun, Ferhat-Şirin, Vâmık ol,
 Âşık olmadan Hakk cemâlin görse olmaz...⁹⁹

Aşk iste, aşk iste, âşık ol,
 Bu yollarda kirli yürüme, sâdık ol,
 Leyla-Mecnun, Şirin-Ferhad, Vâmık ol,
 Âşık kullar didâr görüp, doyar imiş.¹⁰⁰

“Leylâ” diye sahralarda Mecnun geçti,
 Leylâ'yı gördüğü zaman şuuru gitti.
 Hayran olup, sersem olup, başı dondu,
 Geçmiş âşık erenleri gören var mı?¹⁰¹

Burak'la Âlemleri Seyre Çıkmak

Hakk'ın muhabbetinde yok olup, mutlak dirilişe eren âşık, Risâlet Elçisi (s) gibi, Burak'la âlemler arasında bir yolculuğa çıkar. Sema/gök ehlinin tüm hizmetlileri, âşığın etrafında âdeta pervane olur.

Âşık kullar kaftan giyip Burak biner,
 Hûri ve hizmetçiler sağ ve solu melekler,
 O Burak'a bakıp orada hayrân kalır,
 Âşık olmadan o Burak'a binip olmaz.¹⁰²

⁹⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 123, s. 196.

¹⁰⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 218, s. 339.

¹⁰¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 206, s. 323.

¹⁰² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 125, s. 198.

Yesevî, aşk ve muhabbet ummanında seyahatin ne denli makbul, âşıkların halkasına katılmanın ise ne denli bereketli olduğundan bahseder. Muhabbet çarşısında benlik ve nefsanî ihtiraslarını satmak, Yaratan'ın merhametini, çağırın bir vesiledir..

Muhabbetin denizine gömülüp bat,
Âşıkların sohbetine özünü kat,
Muhabbetin pazarına özünü sat,
Özünü satmadan Hakk rahmetin alsa olmaz.¹⁰³

Rahman'ın rahmet limanında kendisine bir melce edinen âşık için, artık selâm yurdunun kapıları sonuna kadar açılmıştır. Barış ve esenliğin diyarı olan cennet, âşıklar için ebedî meskendir. Aynı zamanda cennet âşıkların vasıl olmayı her daim hayal ettikleri mekândır.

Kul Hoca Ahmed Hakk yolunda dur daimâ,
Âşıklara dermân ver devâmlı olarak,
Âşıkların arzusudur selâm yurdu,
Âşık olmadan selâm yurduna girse olmaz.¹⁰⁴

Selâm Yurdunun Kapıları

Selâm Yurdu'nun ahalisinden olan âşık, Pir Hoca Ahmed tarafından “gözü yaşlı kimse” olarak tarif edilir. Gönlü aşktan kavrulmuş olan irfan erbabı, dünyanın bir “oyun ve eğlence”den¹⁰⁵ ibaret geçici bir sığınak olduğunun farkındadır.

Dünyanın madde denizinden gönlün mana âlemine akan âşık, gece ve gündüzün ibret ve himmetlerinden dersler devşirmesini bilir. Yesevî, böyle irfan erlerinin takipçisi olmayı salık vermektedir. Kâmil gönül mimarları, ahaliyi Hakk'ın naslarıyla terbiye ve imar ederler. Bu inşanın neticesinde âşık, iki cihanda alını ak olarak haşr olunmayı hak eder.

¹⁰³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 125, s. 198.

¹⁰⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 125, s. 198.

¹⁰⁵ En'am, 32.

Âşık davasını güden âşık giryân olur,
 Bu dünyanın gurbetinden ölse olmaz,
 Şuurunu kaybedip onun bağı yanık olur,
 Hayâ gidip perdesini dürse olmaz.

Bu dünyanın eğlencesinden geçen kişi,
 Başiboş yürür dinmeden akar gözden yaşı,
 Âşık olup şaşkın yürür yaz ve kışı,
 Vahşi gibi elden çıkar yürüse olmaz.

Gece-gündüz gözde yaşı pınar eyleyen,
 Feryâd edip seherlerde âşık olan,
 Bağrını deşip dört dövünüp feryâd eden,
 Böylesi erin dergâhından gitse olmaz.

Gece kalkıp yürümeden, durmadan ağlayanlar,
 Aşk ateşine yürek-bağrını dağlayanlar,
 Rüsva olup sırdan mânâ anlayanlar,
 Halk içinde rüsvâ olup yürüse olmaz.

Allah zikrini deyip yürüyerek ağlayan,
 Gözden yaşını akıtarak devam eden,
 Sersem olup tanla beraber yürüyen,
 Öyle erden ayrı olup yürüse olmaz.¹⁰⁶

Yeniden Dirilişin Hayat Ağacı

Zikir ve tezekkür, âşkın gıdasıdır. Âşık, Hakk'ı zikirden hiçbir zaman uzak kalmaz. O, zahirin faniliğinden sathiliğinden bâtının derunîliğine sığınır. İlahî ve nebevî nefesler, yeniden dirilişin hayat ağacı gibi âşıkları besler. Pîr'e göre, sırrı ve hikmeti, layık olmayana vermek israftır. Cehaletin yürek ve zihinlerini kararttığı kimseler, hakikatin şavkından nasiplenemezler.

¹⁰⁶Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 126, s. 199.

Âşıklar her zaman devamlı, Allah'ı arar,
Zâhiri bırakıp bâtında Arş'ı gözler,
Taliblere âyet-hadis sözlerini söyler,
Sır sözünü câhillere söylese olmaz.¹⁰⁷

Âşıkları daimâ diler didârını,
Seherlerde gaflet ile yatmaz olur.
Nâdanlardan işbu sırrı pinhân kılıp,
Câhillere âşıkım deyip söylemez olur.¹⁰⁸

Hakikatin Devşirildiği Aşk Pazarları

Hakikat nuruyla aydınlanan aşk pazarları, canların ve benliklerin takas edildiği merkezlerdir. Hoca Ahmed, sırrı ifşa eden Hallâc'ın mücadelesini bu takasa örnek olarak verir. Leyla ile Mecnun'un yaşadığı aşk ateşi, vefalı hak erenlere dokunmaz; onları, serinlik/selamet diyarına taşır. Böylece gönüllerini inşa, zihinlerini imar eder.

Âşıkları özü ile pazar kılar,
Câhil kullar mü'min gönlün rahatsız eyler;
Gâfillerden Huda, Rasûl bizâr olur,
Hazır olup, Hakk zikrini söyleyesim gelir.¹⁰⁹

Nereye gitse aşk pazarın orada kurdu,
Leyla-Mecnûn bu dünyanın devrini sürdürdü,
Şeyh Mansûr "Ene'l-Hakk" deyip kavga eyledi,
Vefâ eyleyen erenlerden yansa olmaz.

Sırdan anlam duymayanlar yabancısıdır,
O âşıklar mekânı viranedir,
Nereye gitse evdeşi sevgilidir,
Geceleri kalkmayıp âşığın deyip yürüse olmaz.¹¹⁰

¹⁰⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 126, s. 199.

¹⁰⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 161, s. 259.

¹⁰⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 203, s. 319.

¹¹⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 12, s. 200.

Âşık olmadan vefâ neyini çalsa olmaz.
 Hazır olmadan Hakk zikrini söylese olmaz.
 Çeng ve rebab sazlarını düzenlese olmaz.
 Sözüünü dizip hamd ü senâ söyleyişim gelir.¹¹¹

Hoca Ahmed Yesevî, dünyevî hazların kendilerini köleleştirdiği insanları uyarır. Bâki olan Hakk Teâla, fânî olanları, sınırsız, geçici olmayan baki nimetlerle ödüllendirir. Âşığın Sevgili'ye duyduğu hasreti ve bu dünyada çektiği gurbeti, eza ve cefâyâ katlanması ölçüsünde hafifleyecek; fani fena bulduğunda ise son bulacaktır.

Fânî-fenâ olmadan görmez fenâ mülkünü,
 Âşık olsa, pinhân kılır varlık derdini.
 Hasret tanı hasret ile geçer mi ki?
 Gam dağından emek vermedikçe geçmez olur.¹¹²

Gafletin Dehlizlerinden Sabrın Ferahlığına

Yesevî'ye göre, cefâyâ katedilen ıstırablı sehayatin neticesi sefadır. Gafletin dehlizlerinden, sabrın ferahlığına vasıl olan âşık, rıza makamında bir âkil olur. Âkil ve câhili birbirinden ayıran erdemler, rıza ve sabırdır.

Cefâ çekmeden âşık olmaz, dinle gâfil,
 Cefâ çekip sabreder ol, olma câhil;
 Râzı olup kulluk eyleyen olur akıllı,
 Câhil insan birbirinden ayrılmaz olur.¹¹³

Hakikatten aşk öğrenen cefâ çeker,
 Hakk'a yakın âşıkları belâ ister,
 Canı yanıp, bağı yanıp, tutuşup yanar,
 Hakk aşkında bağırını dağlar, dostlarım ha.¹¹⁴

¹¹¹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 204, s. 320.

¹¹²Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 161, s. 259.

¹¹³Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 127, s. 201.

¹¹⁴Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349-350.

Faziletlerle süslenen âşık, Hoca Ahmed'in nezdinde, Hâkimler Hakimi'nin inayetine vasıl olur. Hakikî mürşitlerin hizmetine giren kişi, sadakat halkası içinde kulluğunu sürdürmesinin neticesinde irfan erbabı arasına girmeye hak kazanır.

Rahman Melik'im rahmetine layık eyle,
Berki gibi himmet verip âşık eyle,
Ta ölene kadar sıdkım ile sâdık eyle,
Olsa olmaz, Pîr hizmetini kılmadıkça.¹¹⁵

Âşık isen, bağrında yok gözün kanı,
Ey nârasâ, cisminda yok aşk nişânı,
Hizmet kılsan, pîr-i muğan incinin kaynağı,
Hizmet kılmayıp dür kânını bildiği yok.¹¹⁶

Benlik ve Şehvet Prangaları Gönül Özgürlüğünü Kısıtlayamaz

Sıddıkların izinde hakikat şarabından tadan âşık için, benlik ve şehvet prangaları, gönül özgürlüğünü kısıtlayamaz. Sıddık kişi gurur gir-dabından nasuh tevbesi ile kurtulup, ruh coşkunluğuna ulaşır.

Öyle âşık ayağına başını koysa,
Bir şey bırakmadan nefis-hevânın gözünü oysa,
Şevk şarâbın içip ta ki ruhu kansa,
Hiç dilinden bırakmaz tevbe pişmanlığını.¹¹⁷

Ruh beden ve dünyevî ağırlıklardan azâde olunca, ârif, aşk yolunda yok olur. Cemâlullah'ı temaşa etmekle kemâlat basamaklarından geçer. Öyle ki, derman arayanlar onda şifa bulup, marazlarından kurtulur.

Sıkıntılardan kurtulup, felaha eren âşık, muhabbet aşkıyla coşar; gözyaşlarıyla yoğrulan muhabbet deryalarından hakikat incilerini devşirir ki bu incilerin her biri, bir derde devadır.

¹¹⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 129, s. 204.

¹¹⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 219, s. 343.

¹¹⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 130, s. 205.

Âşık olsan, aşk yolunda yok ol,
Cemâl arayıp hasretinde tamam ol,
Merhem olup gerçek dertliye devâ ol,
Güzel huyluyu can alırken kolay eyler. ¹¹⁸

Muhabbetin bostanını gezen âşık,
Gözyaşını niyâz eyleyip, saçar olacak,
Aşk yolunda canın fedâ eyleyen sâdık,
Kanat çırpıp, hevâ yönüne uçar olacak. ¹¹⁹

Vâh ne yazık, geçti ömrüm ermân ile,
Aşk yolunda olamadım samân ile,
Hakk'ı arayıp, yürümezdim en efgân ile,
Yolunu bulan has âşıklar uçar olacak. ¹²⁰

Âşıkların devasıdır Hakk'ı yâdı,
Zakirlerin muradıdır Hakk didâri,
Gece-gündüz ağlayıp kılır Hakk'a feryâdı,
Gerçek dertliden dert ve mihnet çekesim gelir. ¹²¹

Âşıkları Hakk'a bakıp nâra atar,
Muhabbetin denizine dalıp batır;
Cevher alıp sevdiğine derdini söyler,
Damla yaşı yere damlasa, umman eyler. ¹²²

Hakikatın deryasına batan âşık,
O deryadan cevher alıp çıkan âşık,
Cevher alan dergâhına olur lâyıık,
Lâyık olup cevher alıp çıkasım gelir. ¹²³

¹¹⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 133, s. 211.

¹¹⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 231, s. 364.

¹²⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 229, s. 361.

¹²¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 202, s. 317.

¹²² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 133, s. 211.

¹²³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 202, s. 317.

Muhabetin deryasına dalıp girip,
 Şuursuz olup, o deryadan gevher derip,
 Muradına göre âşıklara ondan verip,
 Bu dünyaya didâr için geldim, dostlar!¹²⁴

Âşıkları dalgıç olup batsa deryaya,
 Çıksa oradan ulu inciler olur peydâ,
 Candan geçmeden canân yüzünü görmek nerede?
 Zahmet ile bulduğun elden gitmez olur.¹²⁵

Âşıkları her köşede kavga kılar,
 Katre-katre gözyaşını deryâ kılar,
 O deryâda aşk cevheri sayısızdır,
 Dalgıç olup o cevherden alırım gelir.¹²⁶

Âşığın Feryadı

Aşkın narıyla yanan ârifin benzi çile imtihanlarıyla solarken, ruhu dingin bir hali yaşamaktadır. Hoca Ahmed, bu haliyle âşığın Kahrhâr'ı gücendirmekten korktuğunu ifade eder. Nitekim melekler bile Hakk'ın gazabından rahmetine iltica ederler. Âşığın feryadı ise, renkten renge girerek yeri göğü inletir, titretir.

Âşıklara verdi aşkını yandıрмаğa,
 Züleyha gibi vücudunu iki büklüm eylemeğe,
 Riyâzette yüzünün rengini soldurmağa,
 Gerçek âşıkın yüzünün rengini saman eyler.

Âşıkları Hakk kahrından korkup titrer;
 Yer ve gökte melekler ağlayıp durur;
 Bâzen kızıl, bâzen sarı olup durup,
 Feryâd eyleyip yer ve göğü lerzan eyler.¹²⁷

¹²⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 246, s. 391.

¹²⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 161, s. 259.

¹²⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 204, s. 320.

¹²⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 133, s. 211.

Âşıkların gözü yaşlı, renkleri sarı,
O sebebden Hakk'ı arayıp, dâim ağlar,
Hakk yolunda bağı pişip, göğsün dağlar,
Dağın alıp, Hakk önünde oldum işte.¹²⁸

Âşık Mahşerin Aydınlığında İfşa Olacak

Âşık Vedud'un (Çok Çok Seven) sevgisini, seherlerde arar. Kendisine nida edildiğinde ise aşkın coşkunluğu içinde yürekleri yakan bir hale geçer. Rahman'ı arayan âşık, ne kelimelerin ne sesin olmadığı bir gönül diliyle kelâm eyler. Hakk'ın haşmetinden bütün vücudu titrer, varlığı ürperir.

Nihayetinde sahte âşık ile gerçek âşık, mahşerin aydınlığında tefrik olacaktır. Her Şeyi Açığa Çıkaracak Olan Allah Teâla, saf aşk erbabını Din Günü'nde bilindir kılacaktır.

Âşıkların gerçek sevgilisi seherde bekler,
Nidâ eyleyince “ya kulum” deyip bâtın gözler,
Aşk şiddeti coşsa derd-i zârlar,
Nerdesin deyip yürek bağırını biryan eyler.

Nerdesin? deyip, nerdesin? deyip âşık söyler;
Âşıklarda had ne ola, mâşûk söyler;
Ağzı demez, dili demez, gönlü söyler;
Üç yüz altmış damarları lerzan eyler.¹²⁹

Âşıkların kıyâmet günü hâlini soracak,
Gerçek âşkın göğsünü yarıp dağını görecek,
Temiz ağzından köpüğü akıp yürüyüp görecek,
Kime verse temiz aşkını, hayrân eyler.¹³⁰

Hoca Ahmed'in gözünde hakikî âşıklar, gönüllerinin narını aşkın

¹²⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 239, s. 376.

¹²⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 133, s. 211.

¹³⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 133, s. 211.

şarabıyla söndürmeye çalışırlar. Semayla deveran eden âşıkların bu coşkunuğu, yeni yeni dirilişleri muştular.

Âşıkların istekleri şarâb kadehi,
Sevgilisine ermek için bağı kebab;
Ruhlarının gıdasıdır çeng ve rebap;
Ahı çıksa, yedi iklimi viran eyler.¹³¹

Fenâ-fillah olup bu dünyadan ağlayıp geçsem,
Hakk şarâbını içerim deyip hevesle gitsem,
Şiblî benzeri âşık olup, semâ kılsam,
Böyle olup şevk şarâbını içesim gelir.¹³²

İrfan Yolculuğunda Çekilen Yalnızlık

Deveran ettikçe hep yeniden dirilen âşığın Hakk'tan başka dostu yoktur. O, irfan yolculuğunda hep yalnızdır. Onun iki cihan dostu ise En Yüce Dost Hak Teâla'dır. Bu dünyanın bütün lütufları, sadakat ehli âşıklara ikram edilir de, o yalnızca Dost'u arzular.

Hakk'a âşık sâdıkları yürür yalnız,
Sabaha varsa, Hakk önünde görür izzet,
Cennete girip cemâl görür, ikram ve rahat,
Gizli yürür, halka ne diye riyâ eylesin?¹³³

Sıdk ile yalanı birbirinden kesin hatlarla ayıran Hoca Ahmed, gerçek âşıkları irfan ehli olarak kabul eder. Safiyet ve samimiyet ile dö-külen gözyaşı kanlıdır. Muhabbet aşkıyla kendisinden geçemeyenler, hayatlarını dünyevî çıkar ve menfaatler peşinde beyhude geçirir.

Aşk davasını bana kılma, sahte âşık;
Âşık olsan, bağırın içinde göz kanı yok.

¹³¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 133, s. 212.

¹³² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 202, s. 317.

¹³³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 139, s. 221

Muhabbetin şevki ile can vermese,
Boşa geçer ömrü onun, yalanı yok.¹³⁴

Âşıkların gözlerinden kanı akar,
Gözün kanını görüp orada mâşûk bakar.
Mâşuk özü âşıklara ateşler yakar,
Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.¹³⁵

Tezekkürün Coşkunuğu

Hoca Ahmed Yesevî nezdinde aşkı canlandıran/diriltten, sıkıntı ve çiledir. Nefsin tımar edilmesi veya öldürülmesi sonucunda, gönül Zikrullah ile nurlanacaktır. Aksi takdirde Yesevî'ye göre, aşkın varlığından bahsetmenin de bir anlamı yoktur.

Vücutun nehirler ile temsil edilen damarları, dağlar ile temsil edilen kemikleri, tezekkürün bütün coşkunuğu içinde taşar, titrerler. Eğer beden bu halleri hiç tatmadı ise, o gönülde aşktan da söz edilemez. Bu bedenın sahibine, âşık demek, bir bühtandan/yalandan başka bir şey değildir.

Aşk bağıını sıkıntı çekip yeşertmesen,
Hor görülse kötü nefsinı öldürmesen,
“Allah” diyerek içe nûru doldurmasan,
Vâllah, billah sende aşkın eseri yok.

Hakk zikrini can içinden çıkarmasan,
Üçyüzaltmış damarlarını kıyılatmasan,
Dörtüzyüzdört kemiklerini kul eylemesen,
Yalancıdır Hakk'a âşık olduğu yok.¹³⁶

Zikrin ve tesbihatın gölgesinde dinlenen âşık, kanaat ve rıza makamlarında seyr halindedir. Benliğin yücelttiği kibirden uzak olan bir

¹³⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 222.

¹³⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 310.

¹³⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 222.

şekilde, iyilik âleminin temsilciliğini yapar. Mükâfatını, ahiret hayatında sınırsızca alacağını şeksiz bilir.

Nefsten geçip kanâatı huy edinen,
Her kim tepse, râzı olup boyun sunan,
İyilere hizmet eyleyip dua alan;
Öyle âşıkın mahşer günü üzüntüsü yok.

Nefsin hadsiz iştah ve ihtiraslarına gem vuran gönül erbabı, Pîr'in gözünde gerçek âşıktır. Böylece yalan, hile ve desisenin kirli mahfil-lerini terk ederek, aşkın canları arasına karışırlar.

Âşık, seherlerin bekçisidir. Seherler, âşıklar için, aşk yemişlerinin en çok devşirildiği en verimli paha biçilmez zamanlardır. Erdem ve faziletlerle bezenirken, Sevgili'nin ahlâkıyla şekillenen âşık, benlik marazından kurtulur.

Rahatı bırakıp can sıkıntısını hoşlayanlar,
Seherlerde canını incitip çalışanlar,
Hâyü heves, ben-benliki terkedener,
Gerçek âşıktır, aslâ onun yalanı yok.¹³⁷

Âşıklara vade kıldı didârını,
Özü bilir didâr için hastasını,
Geceleri donup çok ağlayan uykusuzunu,
Uykusuz olup Hakk'a kulluk kılmayım mı?¹³⁸

Muhabbet Şemsiyesi

Aşk, öyle bir derttir ki, sahibini çılgına çevirir. Engeller ve aşılmaz surlar, aşkın kudretiyle geçilir. Aşk, layık olmayanlara verilmeyecek kadar kıymetli bir muhabbet şemsiyesidir. Onun altında bulunmayanlar, aşkın kudretinden bihaberdir.

¹³⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 222.

¹³⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 188, s. 298.

Aşk derdini dertsizlere söyleyip olmaz;
 Bu yolların engeli çok, geçip olmaz;
 Aşk cevherini her namerde satıp olmaz;
 Habersizlerin aşk kadrini bildiği yok.¹³⁹

Âşıkları cevân kılar o meydanda,
 Yılan kamçı kılıp biner o arslana,
 Sır sözünü söyleyip olmaz her câhile,
 Sır sözünü bilgelere söyleyesim gelir.¹⁴⁰

Aşk, öyle bir nardır ki, âşığı yakar kül eder. Kelebeğin kanatları nasıl tutuşursa, âşığın benliği de bu ateşin içinde tutuşur, yok olur. Yesevî'ye göre, âşık, dert ve gam insanıdır. Mecnunluktan meczupluğa bütün zihin ve gönül hallerini yaşar. Aşk derdine deva olacak hiçbir ilaç bulunmamaktadır.

Aşka düştün, ateşe düştün, yanıp öldün,
 Pervâne gibi candan geçip kor ateş oldun,
 Derde doldun, gama soldun, meczûb oldun;
 Aşk derdini sorsan, aslâ dermânı yok.¹⁴¹

Ey yarânlar, aşk ilinin serveti yok,
 Devâ sormayın, aşk derdinin dermânı yok,
 Bu yollarda âşık ölse, matemî yok,
 Canını tenden ayırık kılıp yürür olur.¹⁴²

Aşk Yolundaki Seyyâh

Aşk yolundaki seyyâh, ölmeden önce ölmeyi bilen irfan eridir. Kâmil mürşitlerin terbiyesinde, Hakk'a ve halka hizmetin usullerini talim eden âşık, yolculuğunu salimen tamamlar.

¹³⁹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 222.

¹⁴⁰Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 203, s. 318.

¹⁴¹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 223.

¹⁴²Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 198, s. 312.

Başın gider bu yollarda, hâzır ol,
 Âşık yolunda ölmeden öne muhakkak öl,
 Pîr eteğini sıkı tutup hizmet eyle,
 Hizmet eyleyenin aslâ yolda kaldığı yok.¹⁴³

Sevdiği uğruna can vereni, Pîr Yesevî, âşık olarak tarif eder. Nasıl ki, çiftçi saban koşturmadan rızkını temin edemezse, âşık da gözyaşı dökmeksizin Hakk'ın dostluğunu bulamaz.

Âşık değil, sevdiğine can vermese,
 Köylü değil, saban koşturup ekmek vermese,
 Burada ağlayıp âhirette can vermese,
 Yolda kalanın Allah kokusunu aldığı yok.¹⁴⁴

En Yüce Dost'un dostluğu, Yesevî'ye göre, soru sorma makamı değildir. Âşık kişi dertleri için derman istemez, zâhidlerden yol sormaz.

Yesevî, zahidlik ve âbidlik yerine, âşıklığa tâlip olmayı tavsiye eder. Aşk yolunda sadık bir gönül erbabı gibi, hâl insanı olmak gerekir. Nefsin ihtiraslarına kulluğu bırakıp, yol ehli olmak, adab ve erkânı, bu yolun usullerini takip etmek lazımdır. Aşkın olmadığı yerde hayat emareleri bir bir kaybolur. Diriliş ve imanın işaretleri yitikleşir.

Ey habersiz, aşk ehlinde beyân sorma,
 Dert iste, aşk derdine dermân sorma,
 Âşık olsan, zâhidlerden nişan sorma,
 Bu yollarda âşık ölse, tavanı yok.

Zâhid olma, âbid olma, âşık ol,
 Mihnet çekip aşk yolunda sâdık ol,
 Nefsi tepip dergâhına lâıyk ol,
 Aşksızların hem canı yok, imanı yok.¹⁴⁵

¹⁴³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 223.

¹⁴⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 223.

¹⁴⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 223.

Meded kılsa, kul yolunda sâdık olur,
 Dünyâ tepip, yaşın saçıp, âşık olur,
 Ondan sonra dergâhına lâyık olur,
 Candan geçmeyip, ona lâyık olur muyum?¹⁴⁶

Âşksız yürüyüp taat kılar nâdân zahid,
 Tuzsuz aş gibi taatinin mezesi yok,
 Âşıkın deyip dava kılar yalan âşık,
 Vallâh-billah, gerçek âşıkın hevası yok.¹⁴⁷

Kuru zâhid aşk ehlini göze iliştiirmez,
 Cennet dileyip, didarını taleb kılmaz,
 Âşıkların çığlığına kulak vermez,
 Bu dünyâyı arkaya itip attığı yok.¹⁴⁸

Ölmeyen Âşıklar

Yesevî, âşıkları, zâhidlerin üstünde bir yerde telakki eder. Ona göre, zâhid, sadece kulluğun gerekliliklerini yerine getiren, bunun ötesine geçmeyen kişidir. Medrese mollaları ise, belirlenmiş bir kitap silsilesini okuturlar. Ancak “ölmeyen” âşıklar, cânları Hakk ve O'nun rızası için feda etmekten sakınmazlar. Bu feda, varoluşsal bir duruşun nihâi evresidir.

Zâhidler gibi mescid içre namaz kılayım,
 Mollalar gibi her yana bakıp, kitap açayım,
 Âşıklar gibi sana canım fedâ kılayım,
 Yâ İlâhım, nasıl seni bulurum ha?¹⁴⁹

Candan vazgeçen âşık, tüm dünyevî lezzet ve hazları tenine haram kılar. Şevk şarabının sarhoşluğuyla canını cefâlara gark etmek,

¹⁴⁶Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 234, s. 368.

¹⁴⁷Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 157, s. 247.

¹⁴⁸Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 219, s. 343.

¹⁴⁹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 247, s. 392.

En Yüce Sevgili'ye ulaşmayı arzulamak ve O'nu temaşa edeceği günü beklemek aşkın alametleridir.

Ey heveskâr, âşık olsan, candan geç,
Gece uykusunu haram kılıp, yaşını saç,
Ondan sonra şevk şarâbını doyası iç,
Canı incitip, canân olup, cemâl görün.¹⁵⁰

Aşkın yokluğu gibi, varlığı da büyük hadiselere meydan verir. Aşk, insanı cinnete düşürür, çıldırtır. Aklî melekeleri zayi eden aşk, ahali içinde insanı rezil rüsva eder. Allah'ın nuru, âşığı kendisine bağlar. Nurlar Nuru'nun şavkıyla Mecnun gibi zâhirî/dünyevî aklını zayi eden âşık, Sevgili'yi aradığı yolculuğunda hakikat âleminin gönüldâşlarından olur.

Aşk sevdâsı kime düşse, rezil eyler,
Nûr gönderip Hakk kendine tutkun eyler,
Mecnûn gibi aklını alıp Leylâ eyler,
Allah tanık bu sözlerin yalanı yok.¹⁵¹

Aşk Yolunda Şehadet Şerbetiyle Nurlanmak

Rahman'ın ahlâkıyla ahlâklanmış âşığın, aşkı tanınması zaten bir bakıma ilahi rahmet ve inayete nail olmaktır. Aşkı tanımak ve yaşamak, kanlı gözyaşları ile mümkündür. Dert ve musibetlere katlanmak, sabır merdivenlerini mola vermeksizin tırmanmak aşkla gerçekleşir. Aşk yolunda şehadet şerbetiyle yıkanmak, nasiplerin en büyüğüdür.

Allah söyledi: “Rahmetimden aşkı yarattım”,
Onun için âşıkları çok ağlattım,
Derd ve belâ, mihnetlere bel bağlattım,
Belim bağlayıp aşk yolunda ölmeyim mi?¹⁵²

¹⁵⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 249, s. 395.

¹⁵¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 140, s. 223.

¹⁵² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 188, s. 298.

Maddenin esiri olmaktan kurtuluş, aşk meclisinin temsilcilerine nasip olur. Hoca Ahmed, âşk şarabının hararetinden sakınmanın yolunun, dünyayı toprak gibi ayaklarının altına almaktan geçtiğini bildirir.

Rahim'in bahsettiği nimetlerin her biri âşık için bir cennet meyvesidir. Aşk, Hakk Teâla'nın kulları üzerindeki ilahî nazargahında tecelli eder. Kâmil olanlara tecelli eden aşkın inayetten, halkın üzerinde de merhamet yağmuru serpintiler halinde tezahür eder.

Dünyâ tâlibi, muhterislere kulum demez,
Maşer günü yoldan çıksa yola salmaz,
Susayıp, çatlayıp feryâd eylese, elini almaz,
Dünyâyı tepip âhireti sevmeyim mi?¹⁵³

Hakk Teâlâ rahmet ile bana baktı,
Rahmet suyu gözlerimden dinmeden aktı,
Âşıklara aşk çakmağını yakıp çaktı,
Aşkın okuyup ahaliye yaymayım mı?¹⁵⁴

Şehadet Elbisesiyle Zühd Elbisesi Giy(in)mek

Varoluşunu hiçlik/yokluk ile gerçekleştiren âşık için dünyanın tüm zenginlikleri, sökülüp atılması gereken ayak bağlarıdır. Baki olan ise, vakti ihlas ve tezekkürle değerlendirmektir. Canı tenden sıyrılan âşık, şehadet niyetiyle zühd elbisesini giyerek erenlerin halkasına dâhil olur. Nihayetinde dervişin ten ve canı narın kızgınlığında eridiğinde, kâmil mürşidin nazar-ı dikkatini celbeder.

Böyle olan âşıkların nişanı var,
Hakk zikrini gece-gündüz söyleyip kılmaz karar,
Ümid etmez bu dünyadan mal ve dünyâ,
Ne söylese sözü onun iman olur.

¹⁵³Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 188, s. 298.

¹⁵⁴Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 188, s. 299.

Hangi âşık halka içre canın verse,
Candan geçip, şehâdetin giysisini giyse,
Zühd eyleyerek öz nefsinin gözünü oysa,
Erenlerin katarında merdân olur.¹⁵⁵

Kara şahin süzülerek kanat çırpırsa,
Âşık odur, ten ve canını ateşe yaksa,
Pîr-i muğân nazar kılıp, ona baksa,
Kartal gibi kanat çırpıp için, dostlar.¹⁵⁶

Sözlü (Kâl) Bilgiden Hâl Bilgisine Ruhî Sıçrayış

Erenler meclisindeki âşıklar, zâhirî dünyanın sözlü (kâl) bilgisinden, gönül dünyasının hâl bilgisine ruhî bir sıçrayış gerçekleştirmektedir. Ancak Pîr'in dediği gibi, kelâmsız bir hâlin irfan deryasında mesafe alması güçtür. Söz ve halin beraber olduğu anlar, ummanların selamete geçildiği zamanlardır.

Âşıkları 'kâl'i okuyup 'hâl'e girse,
Hâl denizinde batsa, suya batık olur, dostlar,
Söz ile hâl bir gemidir, bunu bilse,
Sözsüz, halsiz o deryadan geçmez, dostlar.¹⁵⁷

Yolun meşakkatli evrelerini geçen âşık, zikir ve çileyle arınacak, varlığı tüm saflığı içinde müşahede edecektir. Seherlerin dinginliğinde, Hoca Ahmed'in her dâim söylediği gibi, ubudiyetin güzelliklerinden nasipdâr olacaktır. Şehvetin yerini tezekküre terk etmesi ve âşığın muhabbet âleminden ecirlere muhatap olmasıyla gönüller aşkın sırlarıyla dolar.

Erenler işbu yolda candan geçti,
Zikrini söyleyip seherlerde bağrını deşti,

¹⁵⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 165, s. 265.

¹⁵⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 170, s. 271.

¹⁵⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 169, s. 268.

Cefâ çekip bu dünyadan zehrini içti,
Öyle âşık rahat ile yeter mi ki?

Âşıkları geceleri kalkıp ağlayan,
Muhabbetin deryasından cevher alan,
Heveskârlar âşıkım deyip yolda kalan,
Bâyezîd gibi özünü bir gün satar mı ki?¹⁵⁸

Vahdet Şarabının Nefâseti

Aşkla dolan gönüllerin sahipleri, titreyen bedenlerle yerlerinden kalkıp, semâ halkalarının müdaviimleri arasına katılırlar. Himmetle çarpan kalpler, vahdet şarabının nefasetinden tadar, kendilerinden geçerler.

Gece-gündüz semâ kılıp ağlayanlar,
Hizmet kılıp aşk sırrını anlayanlar,
Himmet kemerini bele sağlam bağlayanlar,
Şöyle olmadan vahdet meyinden tadar mı ki?¹⁵⁹

Kemâlatın Merdivenleri

Gönül, zihin ve bedenler, cefânın meşakkatiyle terbiye olurlar. Hoca Ahmed Yesevî'nin ifadesiyle cefâ, âşıkların gıdasıdır. Cefâ ve mihnet kemâlat merdiveninin basamaklarıdır. Vefâ ve sefaya ulaşmak için cefânın ıstıraplarına katlanmak gerekir.

Cefâ çekmeden, mihnet çekmeden vefâ yoktur,
Cefâ çeken âşıkların gönlü toktur,
Cefâ çekmeden, mihnet görmeden rahat yoktur,
Gâfilleri hasret ile geçer mi ki?¹⁶⁰

¹⁵⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 180, s. 288.

¹⁵⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 180, s. 288.

¹⁶⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 180, s. 288.

Cefâ çekmeyip, mihnet çekmeyip âşık olmaz,
Toprak – gibi horluk çekmeyip sâdık olmaz,
Uykusuz olmayıp dergâhına lâyık olmaz,
Lâyık olan ahaliden kaçır olacak¹⁶¹

Hakikatten aşk öğrenen cefâ çeker,
Hakk'a yakın âşıkları belâ ister,
Canı yanıp, bağı yanıp, tutuşup yanar,
Hakk aşkında bağını dağlar, dostlarım ha.¹⁶²

Sedef benzeri aşk makâmında cevherlerin,
Mü'min kula yakındır rahmetlerin,
Âşık kula rahattır zahmetlerin,
Mihnet çekip, Rabbim, sana varasım gelir.¹⁶³

Aşkın seni candan geçip, iman örter,
Onun için her gün yüz bin şevki artar,
Gerçek âşıklar rahatı bırakıp, mihnet ister,
Maşher günü âşıkların sana ağlar.¹⁶⁴

Erdemlere/Olgunluğa Ulaştıran Cefâ

Sıkıntılara karşı irfanî bir sabır gösteren âşık, Pîr'in ifadesiyle, ilahî lütuflara mazhar olur. Aşk erbabı, hikmetle gönül dünyasını inşa ederek diriltir. Neticede erdemlerle bezenmiş kâmil insanlar zuhur eder. Mihnet çekmeden “Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanmak” mümkün müdür?

Hakk Teâlâ âşıklara verdi kaftan,
Can verirken yağıp geçti rahmet suyu,
Âşıkların her tüyünde bin erdem,
Mihnet çekip erdemler görmeyim mi? ¹⁶⁵

¹⁶¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 231, s. 364.

¹⁶² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349.

¹⁶³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 204, s. 320.

¹⁶⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 237, s. 371.

¹⁶⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 188, s. 298.

Nefsden geçmeyip, Hakk önünde yoktur rahat,
 Cefâ çekip, mihnet çekip, gör devlet,
 İçmiş-yemiş nimetleri kaygı-mihnet,
 Vehm ile elif boyun eğik olsun.¹⁶⁶

Cefâya Tâlip Olmak

Yesevî, nimet sağanağı altındayken bile En Yüce Sevgili'ye Muhabbetullah'tan nasiplenmek için yalvarır, yakarır. Aşka tâlip olan, aynı zamanda cefâ ve mihnete de talip olur. Nihayetinde ebedî hayatın mutluluğu aşkın bereketiyle saadetin zirvesine ulaşır.

Ya İlahım, aşkını salıp âşık et,
 Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.
 Âşık olsan, ey tâlib, mihnet çek,
 Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.¹⁶⁷

Rıza makamının yolcuları, bela, dert ve cefâya tâlip olanlardan oluşur. Mihnet çekmenin karşılığındaki ilahî ödüle, âlemlerin Yaratıcı'sının rızâsına nail olmakla ulaşılır. Mahşerin mükâfatı ise, sınırsızca yağın aşkın bir sağanak gibi sahiplerine ulaşır.

Mihnet çekse âşıklarda Huda râzı,
 Âşıkların Arş'a yeter, bil, avazı,
 O âşıkdan Allah özü oldu râzı,
 Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.¹⁶⁸

Sırlar Âlemine Yolculuk

Aşk seyahati, sırlar âlemine doğru yapılan bir yolculuktur. Hoca Ahmed, bu seyahatin hikmetlerini, cahillerin bilmesinin mümkün ol-

¹⁶⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 227, s. 357.

¹⁶⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 310.

¹⁶⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 310.

madığından bahseder. Aşk için emek ve çaba gerekir. Cehalet sarmalındaki hakikat yoksunları, ilahî himmetlerden mahrum kalır.

Ey tâlib, âşık olsan, bozlayıp yürü,
Dergâhına varasın âhir izleyip yürü,
Sen sırrını Nâdânlardan gizleyip yürü,
Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.¹⁶⁹

Hakikat erbabın meclisi, âşık için mutluluğun doyumsuzca tadıldığı mekânlardır. Allah aşkıyla yanan âşıklar, buldukları hallerin coşkusuyla yerlerinde duramaz, gökteki cisimler gibi, sürekli yer değiştirip deverân ederler.

Allah'ı seven âşıkları inleyip yürür,
Âriflerin sohbetine özünü vurur,
Mihnet bulsa âşıkları cevân eyler,
Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.¹⁷⁰

Allah aşkıyla tenden soyutlanan can, meleklerin refakatinde bu aşkın seyahatin yolcusudur. Bu dünyada Hakk'ın muhafazası altında bulunan âşık, mahşerde de Rahman'ın inayetine mazhar olacaktır.

Yesevî, cefâlara tâlib olan aşk erbabını, Hakk'ın dostları olarak görür. Aşk şarabından tadanlar, Allah'ın muhabbetiyle mukabele edilirler. Vedud'un (Çok Çok Seven) sevgisine mazhar olmak şereflerin en büyüğüdür.

Melekler zincir takıp alıp yürür,
O âşıkın ahvalini Allah sorar.
Allah'ıma âşıklığı makbul olur,
Yarın mahşerde âşıkları Allah yorar.

Mihnet çeken âşıkları Allah sevdi,
“Gel beri” deyip o âşık şarab verdi.

¹⁶⁹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 310.

¹⁷⁰Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 310.

Şarâp içen âşıkları Allah sevdi,
Yarın mahşerde âşıkları Allah korur.¹⁷¹

Âşıklara Rahmân özü kılar rahmet,
Kabir içre nurunu salıp kılar şefkat,
Cennet girip, didâr görüp, tok ve rahat,
Lütuf ve kerem armağan eyleyip yürür olur.¹⁷²

Sevgili'ye Vuslat

Aşk, irfan ehlini, Hakk'a yaklaştırır. Âşık, O'na ulaşmanın iştia-
kı içinde aşk bağında yalnız gezerken tek refakatçisi durmayan göz-
yaşlarıdır. Ancak zevk ve şehevî arzularından kurtulan/arınan âşık,
Sevgili'ye vasıl olmanın peşindedir.

Hakk'ın aşkıyla kavru lan âşık, dünyaya ait her şeyi terk eder. İhti-
raslarını ayaklar altına alıp, Allah'ın dostları arasına katılmanın arzu-
suyla iki cihanı da feda etmeye hazırdır.

Âşıkları nereye varsa halvet ister,
Ere hâcet değil, iyi olun yeter,
Hakk'ı bulmadan ağlayıp yürüyüp, olup yakınır,
Aşk bağında nevâ kılıp yürür olur.

Âşık yanar, candan doyar, Hakk'ı sever,
Allah için dünyâ, âhireti boşar,
Bağrını deşip, başdan ayak kana boyar,
Âşık özü yekta olup yürür olur.¹⁷³

Allah'ın Habibi (s), Hakk'tan gelen aşk şarabıyla feyizlenerek ilahî
muhabbetlere gark olmuştur. Pîr-i Muğan, benzer şekilde âşıkların
da bu aşk şarabından tatmasını tavsiye eder. O, Âlemlerin Rabb'inden
gelen bu bereketli şaraptan feyizlenmek ister.

¹⁷¹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 197, s. 311.

¹⁷²Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 198, s. 311.

¹⁷³Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 198, s. 312.

“Ey Ahmed, ey kulum” demiş Sübhan Âzim,
Vardır onun şerbetleri sayısız çeşit,
Âşık kullar içsin dedi onu Mevlâm,
Âşık olup o şerbetten içesim gelir.¹⁷⁴

Feyz ile Akan Kan Yaşları

İlahî feyzin kendisine aktığı âşık, bu aşk ile kan yaşları akıtır. Tüm gece ve gündüzlerini Mevlâ'nın yolunda geçiren aşk erbabı, canından vazgeçtiği müddetçe Yüce Canân'a vâsıl olabilir. Yesevî de Sevgili'ye ulaşabilmek için, ruhunu bedeninden ayırmayı arzulamaktadır. Yeter ki, Canân'a ulaşabilsin...

Gece-gündüz işbu candan âşık olmaz,
Âşıkların gözde yaşı asla dinmez.
Can esirgese güzel yola girse olmaz,
Candan geçip canâneye varasım gelir.¹⁷⁵

Candan vazgeçmek için, Hallâc-ı Mansur gibi organın boğazından geçmesini göze almak gerekir. Âşıklar gözlerden gelen yaştan ziyade, içten, ciğerlerden gelen kan yaşıyla meclisleri şenlendirirler. Ulaşılacak menzil bellidir; Azîm ve Celîl olan Hakk Teâla'ya vâsıl olmak...

Himmet kemerin merdanlar gibi bele balayıp,
Mansûr gibi candan geçip darağacında oynayıp.
Âşıklar gibi sohbet içre kanlar ağlayıp,
Sübhân Âzim dergâhına varasım gelir.¹⁷⁶

Hızır ile Yoldaş Olmak

Aziz Olan Allah'a âşık olanlar, arzu ve isteklerine kavuşurlar. Öyle ki, Hızır ve İlyas, onların yoldaşı olur. O gerçek âşıklar ki, öl-

¹⁷⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 204, s. 319.

¹⁷⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 204, s. 319.

¹⁷⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 204, s. 319.

mezler. Tıpkı şehitler gibi, toprak altında olsa bile, âşıklar da diridir, canlıdır. Yaratan, onların tüm dileklerine karşılık vererek, onları mükâfatlandırır.

Hakk'a âşık olan kullar buldu murad,
Hızır, İlyas, dâima verir âb-ı hayat,
Tâ kıyâmet görmesinler asla ölüm,
Kabir içinde uyanık yatar, dostlarım ha.¹⁷⁷

Hızır, İlyas, gavslar gavsı selâm kılacak,
İmâ kılıp, edeb ile alıp alacak,
Gözün yumup, gerçek âşıklar şaşkın olacak,
Cedel kılıp, ukbâ yönüne göçer olacak.¹⁷⁸

Rahman'ın âşıklara verdiği lütuflar, onların aşkı paylaşmasını gerektirmektedir. Âşık, ziya saçarak kendinden geçip, Allah Teâla'yla vuslatı gerçekleştirmeyi murad eder.

Nidâ şudur: âşıklara aşk üleşecek,
Pertev salıp, şuursuz kılıp, Hakk görüşecek,
Huri ve melek cem olarak çok dalaşacak,
Ona bakmayıp, didâr diler, dostlarım ha.¹⁷⁹

Rabb'in inayetine mazhar olan âşık, Kevser şarabını içtikçe tüm benliğinden soyunup arınır. Yesevî'ye göre, bu arınma, Yüce Yaratıcı'yı temaşaıyla lütufların zirvesine ulaşacaktır.

Şüphesiz bilin, âşıklara lütfu hâzır,
Sâkî olup, mey üleşecek, Rabbim Kâdir,
Kevserinden şarâb verip, kılacak tâhir,
Tâhir olup, didâr görün, dostlarım ha.¹⁸⁰

¹⁷⁷Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 221, s. 348.

¹⁷⁸Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 231, s. 364.

¹⁷⁹Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 350.

¹⁸⁰Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 350.

Aşk derdi, âşığın cânında değişikliklere sebep olur. Hoca Ahmed, aşk ehlinin gönül dünyasının enginliğinden/zenginliğinden bahseder. Âşıkların her türlü hırs ve şehvetten arınmış ruhları, onları görünmeyen âlemin sâkinleri arasına katar.

Aşkın derdi tene girse, nefse bozar,
Hakk'a âşık aziz candan gönül uzar,
Âşıkların pâk ruhları Arş'ı gezer,
Gözlerini Hakk'a diker dostlarım ha.¹⁸¹

Maksada Ulaşmak

Sırlar dünyasının erenlerinden olan Pîr'in ifadesiyle aziz âşık, Allah aşkıyla zakkum bile içmekten çekinmez. Arınmış ruhu, arşın ruhaniyetine kavuşmuş olan âşık, Sevgili'yi görmeyi candan arzular. Maksada ulaşmak için, kâmil mürşitler arar, sahte şeyhlerden şeytanı görmüş gibi kaçar ve uzaklaşır.

Elden kaçıp, zakkum içip, Hakk'ı bulur,
Hakk'a âşık aziz candan gönül uzar,
Âşıkların pâk ruhları Arş'ı gezer,
Gözlerini Hakk'a diker, dostlarım ha.

Elden kaçıp, zakkum içip, Hakk'ı bulur,
Ehlini bulsa, yüzünü sorup, izini öper,
Soysuzların yüzünü görse, ondan kaçar,
Zâhir rüsvâ, bâtın düzer, dostlarım ha.¹⁸²

Sırlar içinde bir sır olan âşık, coşkunluğun zirvesine ulaşır. Aşk ehlinin ettiği feryat ve figanlar Hakk'ın şifasında sükûn bulur. Âşık için en büyük ceza, Rahman'a ulaşamamaktır. Yanmak ve kavrulmakla bir kemalat serüveni yaşayan âşık, yolun sonunda Rabb'inde yok olmanın iştıyakı içindedir.

¹⁸¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 351.

¹⁸² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 351.

Âşıkların halk içinde sırrı gizli,
Başını vurup, virânde yanar çokça,
Nara vurup, feryâd edip, eyler figân,
Kan ağla, Hakk derdine devâ olsun.¹⁸³

Âşık kullar gece-gündüz halvet ister,
Hakk'ı bulmayıp, ağlayıp yürür olup dertli,
Hâcet değil âşıklara oluş-bister,
Yanıp-yanıp derdi ile edâ olsun.¹⁸⁴

Erenlerin İzinde Ruh Dinginliğine Kavuşmak

İlâhî nefeslerle mayalanan aşk şarabı, âşığın zihin ve gönül dünyasını alt üst eder. Hoca Ahmed, âşıklara erenlerin peşinde/izinde gitmeyi öğütler. Lisanları, Esmâ-i Hüsnâ ile şereflenen aşk ehli, dert ve cefâdan Şâfiî'nin inayetiyle şifa bulur, ruhu dinginliğe ve huzura bu inayet ile kavuşur.

Şevk şarâbın içen âşıkta karar olmaz,
Erenlerin izin arayıp, asla kalmaz,
Zikrini söyleyip, yâdını söyleyip, dilden koymaz,
Gerçek derdliye Hakk'ın yâdı şifâ olsun.¹⁸⁵

Huzura ermiş olarak Yaradan'a kul olmak, Hoca Ahmed Yesevî için, Hâkimler Hâkimi'ni tezekkür ve tefekkür etmekle gerçekleşir. Âşık, zâhirin geçiciliğinden bâtının hakikiliğine doğru daimi bir yürüyüş içindedir.

Hakk'a doğru seyahat, ancak İlâhî hikmet (nas) ve nebevî hikmet (hadis) istikametinde sürdürülen yolculukla mümkündür. Zâhirî bilginin ise, hakikat âleminde bir karşılığı yoktur. Tıpkı Mevlânâ ile Şem-i Tebrizî arasında geçen şu hadisede olduğu gibi:

¹⁸³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 227, s. 357.

¹⁸⁴ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 227, s. 357.

¹⁸⁵ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 227, s. 358.

Bazılarının anlattığına göre Şemseddin Tebrizî Konya'ya gelince Mevlânâ'nın meclisine gitti. Mevlânâ bir havuzun yanında oturuyordu. Önünde birkaç tane kitap vardı. Şems-i Tebrizî sordu:

-Bu kitaplar nedir? diye sordu. Mevlânâ:

-Buna kıl ü kâl derler. Senin bunlarla ne işin var? dedi. Şemseddin bütün kitapları suya attı. Hz. Mevlânâ çok üzüldü ve:

-Behey derviş ne yaptın! O kitaplardan bazıları babamın notları idi ki, bulmak mümkün değildir, dedi. Şeyh Şemseddin elini suya sokup o kitapları bir bir sudan çıkardı. Hiç birisi ıslanmamıştı. Hz. Mevlânâ:

-Derviş bu ne sırdır? diye sorunca, Şemseddin:

-Bu zevk ve haldir. Sen bundan ne anlarsın! dedi. Sonra birbiri ile sohbeta başladılar.¹⁸⁶

Kul Hoca Ahmed, bende olsan, Hakk'ı ara,
Âşık olsan, bânında Arş'ı gözle,
Hikmet söyleyip, âyet, hadis sözünü söyle,
Bilgelere söylediğin sözün imâ olsun.¹⁸⁷

Zâhirî haller, âşık üzerinde bir tesire sahip değildir. Yesevî'nin ifadesiyle Her Şeye Güç Yetiren Kadîr, âşk ehlini rezil ve rüsva da edebilir. İmtihanlar dünyasında, Hızır kıssasında olduğu gibi, zahirî akıl ve zihinle kavranması güç hadiseler vuku bulabilir. Allah, dostlarını bazen rezil ederek gizler, tıpkı kendisine âşık olanları gizlediği gibi... Rabbü'l- Alemin'in hikmetinden sual olunmaz...

O âşığı rüsva kılan Allah'ın kendisi,
Halk içinde oynayıp – güler, gizli sözü,
Hazan vuran zeferan gibi kızıl yüzü,
Gerçek derdliler didâr arayıp yürür olacak.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Abdurrahman Câmî, *Nefahâtü'l-Üns (Evliyâ Menkıbeleri)*, trc. Lâmiî Çelebi, haz: S. Ulu-
dağ, M. Kara, II. baskı, İstanbul 1998, 641-643; Bayram Ali Çetinkaya, *Şems-Mevlânâ
Dostluğu – Benlik Duvarından Kerpiç Koparmak*, 3. baskı, İstanbul 2010, 20-21.

¹⁸⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 227, s. 358.

¹⁸⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 230, s. 362.

Hızır la sohbet e nâil olan, erenler ereniyle müşerref olan âşık, ebedîlik şarabıyla çıldırır, kendinden geçer, semâya doğru uruç eder.

Hızır atanın sohbetinde dâima olan,
Gavslar gavsı, kırkları hâzır gören,
Şarâb içip, çılgın olup, feryad eyleyen,
Öyle âşık kanat çırçıp uçar olacak.¹⁸⁹

Gönül yükselişini arzulayan âşık, Hakk Teâla'ya yönelerek tövbesinin kabulü için yakarışlarda bulunur. Böylece Rahman'a yaklaşır. Mahşer'in yalnızlığında ise âşık, Rabb'iyile beraberdir.

Yüce Sevgili'ye duyulan aşk, Hoca Ahmed nezdinde, âşığı kâmil kullar, veliler arasına katar. Bu mertebede derd ve cefâ yerini, varoluş coşkuluğuna terk eder.

Dinmeden yürüyüp, gönül derdini sana söyler.
Tevbe edip, nefsi incitip, sana döner,
Hakk'a yakın dervişleri sana söyler,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.¹⁹⁰

Aşkın senin can ve gönlün arasında,
Derd-gamına yürek-bağrım pâresinde,
Ateşli aşkın evliyâlar arasında,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.¹⁹¹

Nurlar Nuru'nun Şavkıyla Dirilmek

Aşkın samimiyeti, muhabbet ehline iki yönlü olarak tesir eder. İmanın lezzeti bir taraftan coştururken, diğer taraftan yürekleri yakar, acıtır. Tâ ciğerlerinden kopup gelen kanlı gözyaşı, aşkın ateşini daha da çok harlandırır. İyice alevlenen bu kızgın ateş, âşığı ölümlenenden diriliş arasında bir seyahate çıkarır. Nihayetinde Nurlar Nuru'nun

¹⁸⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 230, s. 363.

¹⁹⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 237, s. 371.

¹⁹¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 237, s. 371.

şavkıyla dolan aşk tâlibi, Sevgili'yle her dâim bir olamamanın acısıyla
Mecnun'a döner.

Gerçek âşıklar gizliden yanar, bilmez kişi,
Gözlerinden dinmeden akar kanlı yaşı,
Allah söyler cümbüş kılır içi dışı,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.

Ey Kâdir, aşkın ateşi can yandırır,
Âşıkların gâh öldürür, gâh diriltir,
Aşk şiddeti tuğyan kılıp, nûr doldurur,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.

Allah aşkı yürek-bağrım pâre kıldı,
Diri aşkın gizliden dikip, yâre kıldı,
Kırlarda Mecnun ile meclis kurdu,
Mahşer günü âşıkların sana ağlar.¹⁹²

Kötü Meclislerin İnsanından Hiçliğe

Ayrılığın ıstırabıyla deliye dönse de âşık, o kötü meclislerin insanı
değildir artık. Sapkın yollar, rezalet ve isyana götürmekten başka bir
işe yaramaz. Dünya malını biriktirmek, âşık için haramların başında
gelir. Zira o, geçici olanları terk ettiği gibi, kendi varlığını bile hiçliğe
bırakmıştır.

Bel bağlama kötü yola âşık isen,
Rüsvâ olasın buradan kaçıp, orada varsan,
Âsi kılmaz yığdığın malını bakıp görsen,
Kötülerin öz cinsi ile sohbeti var.¹⁹³

¹⁹²Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 237, s. 372.

¹⁹³Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 240, s. 378.

Fani Tahtlardan Aşkın Baki Sultanlığına

Taht ve devleti terk etmek, âşığı İbrahim Ethem gibi aşkın sultanı yapar. Benliği terk etmek ise, Yesevî'nin dediği gibi, Bâyezîd-i Bistamî gibi saf olmayı, duruluk ve arılığı beraberinde getirir. Nitekim en büyük devlet, ihtiyacı olanı ve olmayı terk eden, hiçlik âleminin erbabı arasına katılmak değil midir?

Âşık olsan, Bâyezîd gibi saf ol,
Pîr eşğine yaslanarak edâ ol,
İbrâhim gibi tahttan geçip, gedâ ol,
Nasip kılrsa, kulların devleti var.¹⁹⁴

Gerçek “devleti” arayan Yesevî, sığınılacak yer olarak Rabb'in kâından başka bir melce bulmaz. Hakk'ın dergâhı ilâhî setrelerle örtülü de olsa, en şerefli makâmdır. Dünyadaki onca ağlama, sızlama karşısında, ahirette sevinmek, âşıkların mükâfatıdır. Ancak âşıkların âh ve feryadı o denli acıdır ki, yürekleri sarsar, çatlatır, semâyı bile inletir.

Kaçıp varsın Hakk Teâlâ penâhına,
Zâri kılıp, dâd eylesin dergâhına,
Duramadım âşıkların bir âhına,
Burada ağlayıp, âhirette gülmez misin?¹⁹⁵

Âşıkların Rütbesi

Aşkın mihmandarı olan Pîr Yesevî nezdinde, âşıklara hürmet iki cihanda gereklidir. Onların cânları nasıl saygıya layık ise, tenleri de o kadar saygıya layıktır. O âşıklar ki, Allah onları, kâmil lisan sahibi kılmıştır.

Hakk'ın muhabbet ve dostluğunu kazananlara dost olmak, hakikate duyulan saygının gereğidir. Ahiret ehli içinde âşıkların rütbeleri

¹⁹⁴Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 240, s. 378.

¹⁹⁵Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 243, s. 384.

herkesten başkadır. Onlar dünyada olduğu gibi, ahirette de Canân'ın gerçek dostlarıdır.

Yer altında âşıkım var izzet eyle,
Nimet verip, canın ile hürmet eyle,
Baş-gözünü sevip-okşayıp, şefkat eyle,
Burada ağlayıp, âhirette gülmez misin?¹⁹⁶

Hakk Teâlâ bizi sana yolda kıldı,
Âşıkım diye, senin ile sevdâ kıldı,
Kudret ile dillerini söyler eyledi,
Burada ağlayıp, âhirette gülmez misin?

Huri ve gılman yığılıp varınca Hakk önüne,
Hayran kaldım âşıkların her işine,
Âlem doldu gözden akan kan yaşına,
Burada ağlayıp, âhirette gülmez misin?¹⁹⁷

En Yüce Sevgili'nin velisi olan âşıkların aziz başları, yani yeşermiş yeşil yaprak gibidir. Pîr-i Muğan, Abidlerin semeresinin/hediyesinin gözyaşı olduğunu söylerken, zâhidleri zikretmeyi ihmal etmez.

Âşıkların berg-i sebzi, aziz başı,
Âbidlerin tuhfesidir gözün yaşı,
Zâhidlerin tuhfesidir kılan işi,
Mustafa ümmet olsam ağlamayım mı?¹⁹⁸

Âşıklar ki, Hoca Ahmed'e göre, Habîbullah'ın dostudurlar. Her dâim Efendilerini (s) dua ve selâm ile hatırlarlar. Bilirler ki, Allah'ın dostunu hatırlamak, Habîb'i (s) hatırlamaktır. Zira o öyle bir nurdur ki, "âlemler onun için halk" edilmiştir. Enbiyanın Sonuncu'sunun (s) sözleri, iki cihana şavk veren nebevî kandillerdir.

¹⁹⁶ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 243, s. 384.

¹⁹⁷ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 243, s. 385.

¹⁹⁸ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 245, s. 389.

Ey âşıklar, salât söyleyin, ben söyleyeyim,
 O Mustafa iki cihân sultanını.
 Ey ümmetler, hoş dinleyiniz, Hakk Rasulü,
 Sahâbeler gören düşün beyanını.¹⁹⁹

“Ölmeden Önce Ölmek”

Âşık, her türlü risk ve tehlike karşısında mertliğini koruyan bir cesaret numunesidir. Maksud ve muradına ulaşmada, hiçbir eza ve cefâ onu yolundan alıkoyamaz. Onları açlık ve uykusuzlukla terbiye etmeye kalkanlar maksatlarına ulaşamazlar. Nitekim onlar, “ölmeden önce ölen” dirilerdir.

Melâmetden, ihânetden âşık dönmez,
 Hakk'tan yüz bin cefâ değse, halka söylemez,
 Açlıktan ölse, ahaliden minnet çekmez,
 Ölmek için özünü çağlar, dostlarım ha.²⁰⁰

Canları diri, cisimleri ölü olan âşıklar, benlik ve enaniyetin tuzaklarından sâlimdirler. Hayat besini olan su ve yemek, onlar için yalnızca tenin artıklarıdır. Her türlü maksat ve rızaları Hakk'ta var olmak ile ilişkilidir.

Hakk aşkına tekye kılan, kılmaz heves,
 Ben ve benlik gider ondan sinek misâli,
 Allah diye su ve ekmek gamın yemez,
 Hakk'ı arayıp, Hakk'a ağlar, dostlarım ha.²⁰¹

Allah aşkı, cefadan deva çıkarır. Yesevî, âşığı, kâmil mürşitten beslenen bir ârif olarak görür. Ne dünya, ne cennet, onları hakikat şerbetini içmekten alıkoyamaz. Onlar için Yaratan'ı temaşâ tüm cennetler ve içindekilerden daha değerlidir.

¹⁹⁹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 252, s. 398.

²⁰⁰ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349-350.

²⁰¹ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349-350.

Gerçek derdliler devâ sormayıp, cefâ diler,
 O sebebden mürşidinden pay alır,
 Dünyâ demez, cennet demez, didâr diler,
 Hakk'ı arayıp, didâr diler, dostlarım ha.²⁰²

Hayatın Hülâsası

Âşıkların efendisi Hoca Ahmed Yesevî, mısralarında aslında hayatı özetlemektedir. Onun en büyük korkusu insanoğlunun dünyayı masum bulup, onun tuzaklarına düşmesidir. Nihayetinde bir gün cân ve ten, Sahibi'ne, emanet alındığı gibi teslim edilecektir. Büyük Ceza Günü, her âdemoğlu için hem bir ibret ve hem bir devlettir.

Yesevî, her biri bir hikmet pınarı olan mısralarında kaybedenlerden dünyadaki bilgili câhiller olarak bahseder. Bunlar, aşktan ve aşkullahtan nasiplenmemiş gâfillerdir. Kulluğun manevî lezzet ve nefasetinden mahrum kalan bu gafil guruh iki dünyada nasipsizdir.

Ebedî hayat, Sonsuz Olan, Her Dâim Diri Olan, Hayy ve Âhir Olan Âlemlerin Rabb'inden daha güzel bir menzil mi vardır? Gelmiş geçmiş bütün âşıkların maksadı Hakk'ı temaşadır. Bu şerefle müşerref olmaktan daha büyük bir devlet mi vardır? Sonsuz saadet, o devlete nâil olan âşıklarındır.

Bu dünyâyı asla fenâ olmaz sandım,
 Hakk emânet koyan canı ölmez sandım,
 Dirilikte bu ölümü gelmez sandım,
 Siyâsetli büyük günde ne eyleyim?

Nimetin yeyip, Hakk şükrünü kılmadım ben,
 Geceleri kalkıp, bir gün taat kılmadım ben,
 Âhir günün geleceğini bilmedim ben,
 Siyâsetli büyük günde ne eyleyim?²⁰³

²⁰² Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 222, s. 349-350.

²⁰³ Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, hikmet: 228, s. 359.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman Câmî, *Nefahâtü'l-Üns (Evliyâ Menkıbeleri)*, trc. Lâmiî Çelebi, haz: S. Uludağ, M. Kara, İstanbul 1998.
- Çetinkaya, Bayram Ali, *Şems-Mevlânâ Dostluğu –Benlik Duvarından Kerpiç Kopardım*, İstanbul 2010.
- Hoca Ahmet Yesevî, *Divân-ı Hikmet*, haz: Hayati Bice, İstanbul 2015.